KAUPPA- JA
TEOLLISUUS-
MINISTERIÖ

Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja?

KTM | Rahoitetut tutkimukset 10/2006

Risto Kaartinen – Jaana Lähteenmaa

Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja?

KTM | Rahoitetut tutkimukset
10/2006
Markkinaosasto

KAUPPA- JA TEOLLISUUS-MINISTERIÖ

Käyntiosoite
Aleksanterinkatu 4
00170 HELSINKI

Postiosoite
PL 32
00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin (09) 16001
Telekopio (09) 1606 3666

Julkaisusarjan nimi ja tunnus
KTM Rahoitetut tutkimukset
10/2006

Tekijät (toimielimestä: nimi, puheenjohtaja, sihteeri)

Risto Kaartinen
Jaana Lähteenmaa

Julkaisuaika
marraskuu 2006

Toimeksiantaja(t)
Kauppa- ja teollisuusministeriö

Toimielimen asettamispäivä

Julkaisun nimi
Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja?

Tiivistelmä

Selvityksen tavoitteena oli saada tietoa nuorten ja nuorten aikuisten (18–29-vuotiaat) ns. pikavippien ja muiden kulutusluottojen käytöstä. Kyselytutkimuksella selvitettiin pikavippien ja muiden kulutusluottojen käytön syitä, kohteita, niiden yhteyttä muuhun lainanottoon ja vastaajan taloudelliseen tilanteeseen, vastaajien kulutusasenteisiin ja taustatekijöihin.

Tutkimus toteutettiin lomakekyselynä lokakuussa 2006 verkkolomakkeella. Vastaajia ohjattiin lomakkeen ääreen kolmen keskustelusivuston, kahden yhteisöpalvelun, seitsemän pikavippiyrityksen sivuille asetetun linkin sekä HS:n taloussivuilla olleen tiedonannon kautta. Kyselyyn vastasi yhteensä 1951 henkilöä. Tutkittavan aineiston lopulliseksi kooksi muodostui 1610 vastaajaa, kun tavoiteltuun ikäryhmään kuulumattomien vastaukset ja muutamat pilailuvastaukset oli karsittu pois. Lisäksi tutkimusta varten käytiin läpi ajankohtaista media- ja viranomaiskeskustelua aiheesta sekä aiempaa tutkimusta aihepiiristä.

Aineiston analyysi suoritettiin SPSS-ohjelmalla; analyysikeinoina olivat ristiintaulukoinnit, suorien jakaumien lisäksi. Osa analyyseista tehtiin osa-aineistoissa näitä keskenään vertaillen: pikavippiä ottaneet (433), muuta kulutusluottoa ottaneet (748) sekä kulutusluottoa ottamattomat (413). Lisäksi selvitettiin niitä tekijöitä, jotka ovat johtaneet ja liittyneet kulutusluoton ja erityisesti pikavippien ottoon. Pikavippien käyttötarkoituksia selviteltiin myös ns. avokysymyksen avulla. Avovastauksia saatiin 179 kappaletta.

Päätuloksina nousevat esiin toisaalta tiettyjen taustatekijöiden selkeä yhteys kulutusluottojen ja pikavippien ottoon, pikavippien käyttötarkoitukset sekä pikavippien ottotilanteisiin liittyvät olosuhteet. Kulutusluottoja käytetään kaikissa tulo- ja työmarkkina-asemaryhmissä. Työttömät, yksinhuoltajat, ja huonotuloiset käyttävät pikavippejä enemmän kuin muut. Käyttökohteista tyypillisin kaikissa sosiaali- ja tuloryhmissä ja perhetyypeissä on nautintoaineet (alkoholi, tupakka yms.) ja juhliminen. Huono-osaisemmilla toisiksi tyypillisimpänä käyttökohteena on ruoka ja seuraavana muiden velkojen tai niiden korkojen takaisinmaksu. Pikavippejä käytetään siis selvästi elämäntilanteessa, jota luonnehtii niukkuus peruselintarpeista. Pikavippejä otetaan vain harvoin öisin tai tuttavien, saati puolituttujen, seurassa. Sen sijaan päihtyneenä niitä otetaan melko usein. Noin kolmasosa pikavippiä ottaneista kertoo tehneensä lainanottopäätöksen ainakin joskus päihtyneenä.

KTM:n yhdyshenkilö: Markkinaosasto/Ulla Karhu, puh. (09)1606 3547

Asiasanat
Pikavipit, kulutusluotot

ISSN
1459-9384

ISBN
952-489-075-5

Kokonaissivumäärä
65

Kieli
Suomi

Hinta
15 €

Julkaisija
Kauppa- ja teollisuusministeriö

Kustantaja
Edita Publishing Oy

Esipuhe

Viime aikoina pikavipit ja muut kulutusluotot ovat nousseet esille velkaantumisen kasvavina aiheuttajina, mistä syystä kauppa- ja teollisuusministeriö päätti teettää selvitystutkimuksen nuorten pikavippien ja muiden kulutusluottojen käytöstä. Tutkimuksen tekivät tiimityönä tutkijat Jaana Lähteenmaa ja Risto Kaartinen, taustatahoinaan Helsingin yliopiston taloustieteen laitos ja Nuorisotutkimusverkosto. Kiitämme kommenteista ja ideoista taloustieteen laitoksen lehtori, MMT Minna Autiota. Hänen apunsa on ollut merkittävää tämän projektin onnistuminen kannalta. Kiitämme myös Nuorisotutkimusverkoston tilastosuunnittelija, VTM Sami Myllyniemeä, jonka tilastotekniset taidot ovat olleet tarpeen apua pyytäessämme.

Tutkijat,

Mmyo Risto Kaartinen
Nuorisotutkimusverkosto, Helsingin yliopisto

VTT Jaana Lähteenmaa
Nuorisotutkimusverkosto

Sisällysluettelo

Alkusanat 5

Sisällysluettelo 7

1 Johdanto 9

1.1 Yleistä kulutusluottomarkkinoista 9

1.2 Media- ja viranomaiskeskustelu aiheesta 10

2 Tutkimuksen toteutus 12

2.1 Lomake 12

2.2 Aineiston kuvaus 12

2.3 Aineiston kerääminen ja koostumus 16

2.4 Analyysi. 18

3 Asenne- ja faktaväittämiin suhtautuminen osa-aineistossa 19

3.1 Asenneväittämät 19

3.2 Faktaväittämät 25

4 Maksuhäiriöt, muut luotot ja pikavipin käytön toistuvuus 30

5 Pikavipin ottaminen tapahtumana 32

5.1 Avovastaukset. 32

5.1.1 Pakkotilanne/rahat loppu. 32

5.1.2 Hedonismi 34

5.1.3 Nautintoaineet 35

5.1.4 Auto: bensa, korjaus, ynnä muu sellainen 36

5.1.5 Muut syyt 36

5.1.6 Häpeä 37
5.1.7 Allokointi 38
5.2 Käyttökohteet 38
5.3 Käyttö jaettuna vuorokaudenajoittain 40
5.4 Luotonottamisesta päättäminen sosiaalisena tapahtumana 41
5.5 Pikavippien käytön toistuvuus 42

6 Pikavippien ja muiden kulutusluottojen käyttäjien taustamuuttujien peilaaminen käyttökohteisiin 43

7 Johtopäätökset 47

Lähteet 50

Liite 1 Kulutusluottojen ottajien taustamuuttujat ristiintaulukoituna luottojen käyttökohteiden mukaan 52

Liite 2 Kyselylomake 58

1 Johdanto

1.1 Yleistä kulutusluottomarkkinoista

Luottomarkkinoiden vapautuminen 1980-luvulla (mikä käytännössä tarkoitti sääntelyn poistumista) avasi pankeille uusia mahdollisuuksia tarjota kulutusluottoa. Perinteinen osamaksukauppa tai pankkien myöntämä vekselilaina saivat kilpailijoita rinnalleen. Pankkien ohessa rahoitusyhtiöt alkoivat tarjota maksuaika- ja luottokortteja. Lisäksi kaupan alan toimijat alkoivat myöntää omaa tai rahoitusyhtiöiden tarjoamaa hyödykesidonnaista kerta- tai tililuottoa. 1990-luvulla luottoa pystyi hakemaan R-kioskeista täyttämällä lomakkeen. Sittemmin pikalainojen hakeminen on mahdollistunut myös internetissä, jossa kuluttaja pystyy täyttämään lomakkeen kätevästi. Viimeisimpänä kulutusluottoalan ilmiönä ovat tekstiviestivipit, joita kuluttaja pystyy tilaamaan ajasta ja paikasta riippumattomasti matkapuhelimellaan. (ks. Muttilainen 2002 ja Väisänen 2005) Viimeiseksi mainitun tyypin kulutusluotot ovat sangen uusi ilmiö. Tilannetta kuvastaa esimerkiksi se, että Suomen Pankkiyhdistyksen teettämissä tuoreissakin tutkimuksissa vuodelta 2006 pikalainat päätyivät luokitteluissa "jotain muuta luottoa" -kategoriaan, vaikka niiden olemassaolo noteerataan raportissa. Näin ollen aiempaa tutkimustakaan pikavipeistä ei Suomessa ole (lukuun ottamatta mahdollisesti joitakin pikavippiyritysten sisäisiä selvityksiä, jotka eivät kuitenkaan ole julkisia).

Kulutusluottojen positiivisina puolina voidaan nähdä mahdollisuus kulutuksen tasaukseen ajallisesti sekä se, että joskus on halvempaa maksaa kulutusluoton korkoa kuin niskaan kaatuvan laskun perintäkuluja. Lisäksi turvautumalla kulutusluottoon voi välttää rahan tutuilta ja sukulaisilta lainaamisen tuottaman häpeän. Pikavippeihin liittyy myös varsin vähäinen byrokratia, joka mahdollistaa lainan saannin kiireellisissäkin tilanteissa.

Kulutusluottojen huonoina puolina voidaan hahmottaa ainakin yksilöiden ylivelkaantumisen vaara. Näin myös yhteiskunnan voidaan katsoa joutuvan kärsimään joissain tapauksissa ihmisten kulutusluottojen ottamisen seurauksena: yhteiskunta maksaa ihmisten ylivelkaantumisen vaikutuksia suorasti (toimeentulotuet kansalaisen sotkettua raha-asiansa ja velkaneuvontaan käytetyt resurssit) ja joskus epäsuorasti (muun muassa oikeudenkäyntikulut, toteutumattomat verosaatavat, mahdolliseen taloudellis-sosiaaliseen syrjäytymiseen kietoutuva haluttomuus tai kyvyttömyys työntekoon). Jos yksilö ei hallitsekaan luotonottoaan, eikä selviydy koroista ja takaisinmaksuista, vaan joutuu niiden kanssa vaikeuksiin, hän maksaa siitä itse lopulta sekä suorasti (maksuhäiriömerkinnät, luottokelpoisuuden menettäminen, suuret korkokulut) ja joskus myös epäsuorasti, sikäli, jos lainarahalla elä-

minen tukee holtitonta elämäntapaa (taloudellis-sosiaalinen syrjäytyminen, terveydelliset seuraukset, esimerkiksi liiallisen alkoholinkäytön myötä).

1.2 Media- ja viranomaiskeskustelu aiheesta

Pikavippejä koskeva julkinen keskustelu on saanut paikoin moraalisen paniikinkin piirteitä. Ilmiön kauhistelu on välillä mennyt yli äyräiden, kauhutarinoiden saadessa lähes myyttisiä piirteitä. Tämä ei toki ole ihme, kun ilmiö on uusi ja tutkimustietoa aiheesta on olemattoman vähän. Samantapainen lievä paniikki koettiin vuosituhannen alussa, kun nuoret alkoivat velkaantua ja saada maksuhäiriömerkintöjä maksamattomien matkapuhelinmaksujen vuoksi (ks. keskustelu Autio & Heinonen 2002, 222–223 ja Paju 2002, 119–121). Moraalipaniikki laimeni, kun nuoret oppivat käyttämään prepaid-liittymiä ja saldorajoittimia.

Pikavippien osalta mediassa on muun muassa ollut esillä vanhemmat, jotka ottavat itselleen pikavippejä aikuisten lastensa nimissä – tämähän on mahdollista, jos saa käsiinsä toisen ihmisen päällä olevan kännykän, ja tietää kännykän omistajan henkilötunnuksen. Asian kauhistelu sai Kirkko ja kaupunki-lehdessä lokakuussa 2006 kuitenkin ylimitoitettuja piirteitä: vanhempien väitettiin ottavan pikavippejä alaikäistenkin lastensa nimissä. Tällaista pikavippi-systeemin ei kuitenkaan pitäisi teknisesti mahdollistaa. Henkilötunnuksen kun on osoitettava, että pikavipin tilaaja on yli 18-vuotias, joidenkin vippifirmojen sääntöjen mukaan vanhempikin.

Moraalisen paniikin velloessa pikavippitoiminnalle pyritään asettamaan sellaisiakin rajoituksia, joita ei muiden luoton tarjoajien kohdalla mietitä. Esimerkiksi Kuluttajavirasto vaatii (Kuluttajavirasto 2006) ohjeistuksessaan pikavippejä tarjoavia yrityksiä rajoittamaan palveluaikojaan sellaisiksi, etteivät yritykset toiminnallaan lisää kuluttajien harkitsematonta luotonottoa, esimerkiksi sellaisten kuluttajien kohdalla, jotka tekevät lainanottopäätöksen kesken ravintolaillan. Kuluttajaviraston ohjeistus voitaisiin kuitenkin nähdä ongelmallisena: tätä vaatimusta ei ole esitetty esimerkiksi maksuaika- tai luottokortteja myöntäville yrityksille, vaikka harkitsematon luotonotto on mahdollista myös näillä maksuvälineillä (Toisaalta kyseisiä kortteja myönnettäessä käytetään toki tilaajakohtaista harkintaa). Näin ollen voisi nostaa kysymyksen siitä, kohteleeko ohjeistus luottomarkkinoilla toimivia yrityksiä erivertaisesti.

Pikavippi-kysymystä on suomalaisessa julkisessa keskustelussa linkitetty köyhyysongelman todella vähän, jos ollenkaan. Silti on tiedossa, että ainakin USA:ssa Payday-lainojen (vastaava kuin pikavippi) aiheuttamasta kierteestä on tullut köyhän kansanosan todellinen ongelma. "Working poor" eli alipalkattujen ihmisten suuri joukko joutuu ottamaan pikavippiä toisensa perään voidakseen kattaa peru-

selinkustannuksensa – ja elää siis pysyvässä velkakierteessä. Ilmiö syntyi USA:ssa jo 60-luvulla, ja on saanut nyttemmin massiivisia mittasuhteita (ks. Caplovitz 1967).

Johtuen kansantaloudellisesta kehityksestä suomalaisten kotitalouksien velkaantuminen on kasvanut 1990-luvun lopusta lähtien. Kulutusluotojen suhteellinen osuus kokonaisluottokannasta ei ole ehkä yhtä suurta kuin viime tai toissa vuonna, mutta absoluuttinen osuus on kasvussa (Rahoitusmarkkina raportti kuvioliite 5 & Kulutusluottoselvitys 2006, 4–5). Tämä ei ainakaan vielä ole näkynyt luottohäiriömerkintöinä, sillä velkomistuomioiden määrä 2000-luvulla ei ole seurannut lisääntynyttä luottojen ottamista. (Asiakastieto 2006a)

Kiinnostavaa on kuitenkin, että velkomistuomioissa oli vielä vuosi sitten tasainen "kolmen kärki" tili- ja kertaluottojen, huoneistojen vuokrien ja vastikkeiden sekä televelkojen kesken. Tili- ja kertaluottojen osuus on noussut 12,3 prosenttiyksiköllä kuluneen vuoden aikana nousten selkeästi suurimmaksi ryhmäksi lähes 30 prosentin osuuteen kaikista velkomistuomioista. Sen sijaan huoneistojen vuokriin ja vastikkeisiin liittyneet tuomiot ovat laskeneet alle prosenttiyksikön (noin 16 prosenttia osuus kaikista tuomioista); vuosituhannen vaihteessa velkomistuomioiden kärkipaikkaa pitänyt ja moraalipaniikkia herättänyt televelkatuomioiden osuus puolestaan tippunut yli 5 prosenttiyksikköä viime vuotisesta (noin 11 prosenttia kaikista tuomioista). (Asiakastieto 2006b)

2 Tutkimuksen toteutus

2.1 Lomake

Tämän tutkimuksen toteuttamista varten laadittiin kyselylomake. Se laadittiin kulutusluottojen – ja erityisesti pikavippien – käyttötarkoituksien, käytön luonteen, vastaajien kulutusasenteiden ja -tapojen kartoittamiseksi. Muutamiin taustamuuttujia koskeviin kysymyksiin otettiin mallia muista nuorisolle suunnatuista kyselyistä (erityisesti Nuorisobarometristä). Kyselylomakkeessa vastaajilta tiedusteltiin vastausta 22 eri kysymykseen. Kysymykset olivat yhtä avokysymystä lukuun ottamatta strukturoituja. Mukana oli sekä faktaväittämiä että asenneväittämiä.

Ennen lomakkeen julkaisemista internetissä sitä testautettiin parilla kymmenellä testivastaajalla. Testauksen kautta lomakkeesta saatiin hiottua virheitä pois ja testaajien yleinen mielipide oli, että lomake oli ymmärrettävä eikä lainkaan liian raskas. Ymmärrettävyyden ohella testattiin lomakkeen täyttöaikaa, jolloin saatiin muodostettua käsitystä siitä, kuinka nopeasti lomake on mahdollista täyttää ymmärtäen kysymykset ja valittavissa olevat vastausvaihtoehdot.

Kyselyssä ollaan kiinnostuneita sekä ihmisten tämän hetkisestä kulutusluottotilanteesta, että luotoista, joita vastaajilla on ollut. Mikäli olisi kysytty ainoastaan luottoja, joita vastaajilla on tällä hetkellä, olisi tekstiviestivippiä ottaneiden vastaajien määrä jäänyt vähäisemmäksi verrattuna muuta kulutusluottoa ottaneiden määrään nähden, koska jälkimmäisissä on yleensä huomattavasti pidempi maksuaika.

2.2 Aineiston kuvaus

Tämän tutkimuksen aineiston kerääminen suoritettiin verkkolomakkeella 10.10.–24.10.2006 välisenä aikana osoitteessa https://kampela.it.helsinki.fi/elomake/lomakkeet/3643/lomake.html. Internetin kautta sähköisesti suoritettavan kyselyn avulla oli mahdollista saada vastaajiksi tutkimusjoukkoon kuuluvia henkilöitä, joiden tavoittaminen muuten olisi ollut vaikeata tai jopa mahdotonta kohtuullisin kustannuksin lyhyellä aikataululla (aikataulun tiukkuudesta kertoo se, että koko selvitys on tehty alusta loppuun runsaassa kuukaudessa).

Kyselyyn vastasi yhteensä 1951 vastaajaa. Tutkittavan aineiston lopulliseksi kooksi muodostui kuitenkin 1610 vastaajaa. Tutkittavan aineiston ulkopuolelle jätettiin tutkimuskohdeikäryhmän (18–29-vuotiaat) ulkopuolelle jäävät vastaajat (112 kappaletta liian vanhoja, 210 kappaletta liian nuoria), samasta IP-osoitteesta identti-

sen tai melkein identtisen vastausrivin jättäneiden vastaajien ylimääräiset vastauskerrat (10 kappaletta), sellaiset asiattomat vastaukset, jotka osoittivat koko vastaamisen tapahtuneen pilan päiten (6 kappaletta) ja vastaajat, jotka olivat vastanneet kyselyyn reilusti nopeammin kuin mitä testivastaajat pystyivät nopeimmillaan vastaamaan (3 kappaletta). Vastaajista 714 (44 prosenttia) oli naisia ja 896 miehiä. Omaksi syntymävuodekseen vastaajat pystyivät valitsemaan 1905 ja 1994 välillä olleen vuoden. Kuten edellä mainittiin, lopullisen tutkittavan aineiston ulkopuolelle jätettiin alaikäiset sekä yli 29-vuotiaat. Ikäjakauma on vino nuorempiin ikäryhmiin kohden.

Perhemuotoihin saatiin muihin ryhmiin kohtuullinen määrä vastaajia paitsi 'muu perhemuoto' -kategoriaan, johon vastaajia saatiin ainoastaan 17. Yksinhuoltajien määrä ylitti juuri kriittisen 30 vastaajan määrän, joten se säilyi mukana analyyseissä. Taustamuuttujista "pääasialliseen toiminnan" ryhmiä jouduttiin yhdistelemään, koska tietyt tyypittelyn kategoriat eivät saaneet tarpeeksi vastaajia. Kyselyyn vastannut ainut maanviljelijä liitettiin "yrittäjiin" ja ryhmät varusmies- tai siviilipalveluksessa; työharjoittelija tai työkokeilussa; sairaus-, työkyvyttömyys- tai muulla sellaisella eläkkeellä; äitiys- tai vanhempainvapaalla; ja muuten kotityötä tekevä yhdistettiin yhdeksi luokaksi, joka nimettiin "työmarkkinoiden marginaaliksi", jolloin vastaajien määrä tässä ryhmässä nousi 109 vastaajaan. Taustamuuttujan "työsuhteen luonne" luokkiin saatiin vastaajia tasaisen kirjavasti. Pienimmiksi ryhmiksi muodostuivat 56 vastaajalla 'en osaa sanoa' - kategoria ja 85 kappaleen 'osa-aikainen määräaikainen' -kategoria. 'En työskentele tällä hetkellä' puolestaan oli tämän tyypittelyn suurin ryhmä 501 vastaajalla ja täysipäiväinen vakinainen toinen 363 vastaajalla. Palkkaluokat muotoiltiin uudelleen, sillä katsottiin että yli 3000 euron palkkaluokan yhdistäminen 2001–3000 euron palkkaluokkaan helpottaisi ristiintaulukointien analyysiä ilman suurta informaation katoamista.

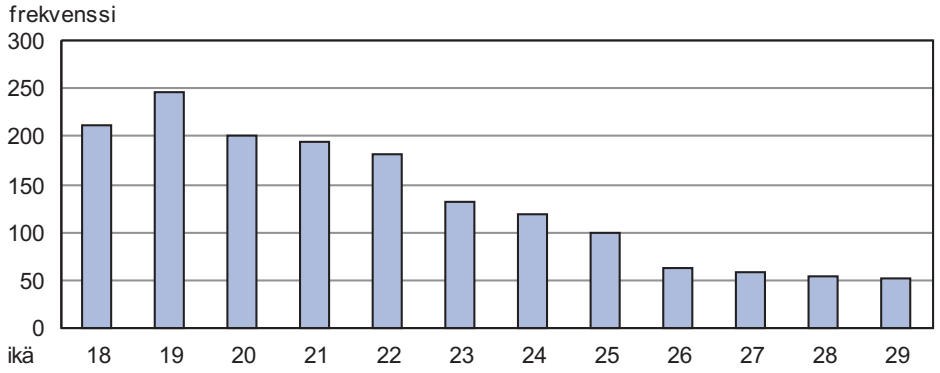

Kuva 1. Ikäjakauma (n=1610)

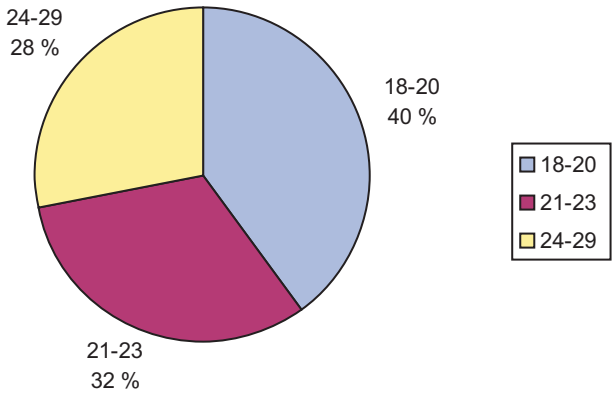

Kuva 2. Ikäryhmät (n=1610)

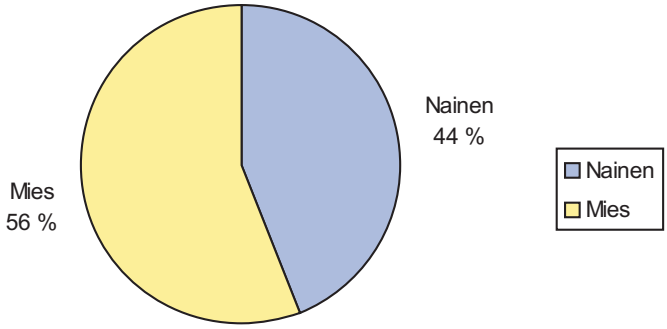

Kuva 3. Sukupuolijakauma (n=1610)

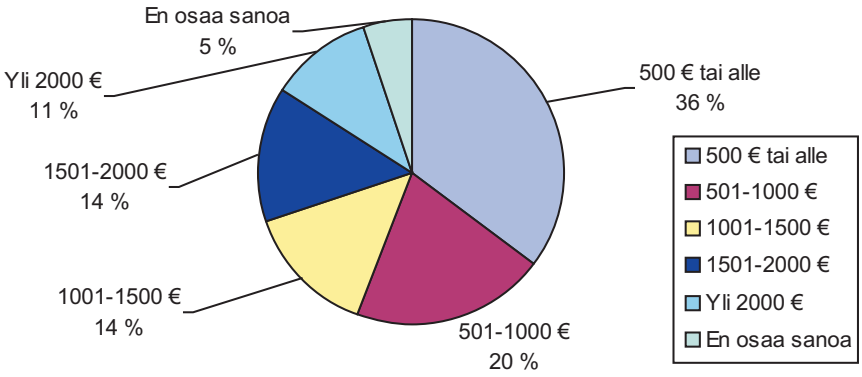

Kuva 4. Tuloluokat (n=1574)

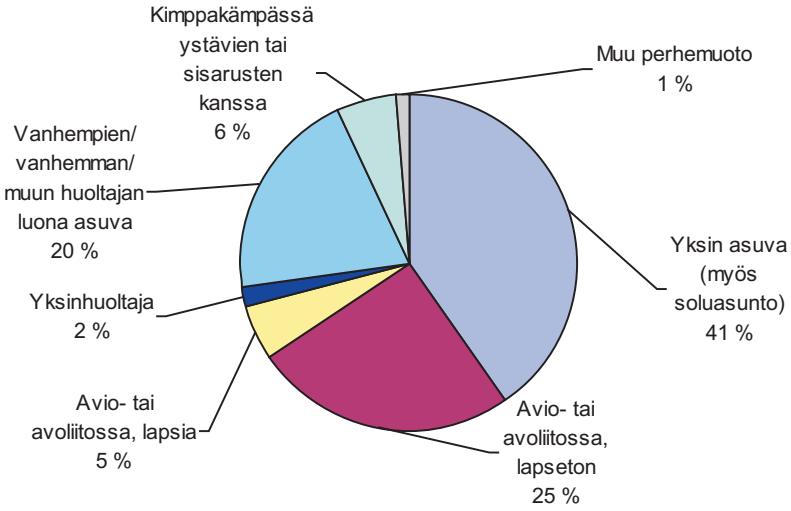

Kuva 5. Perhemuoto (n=1606)

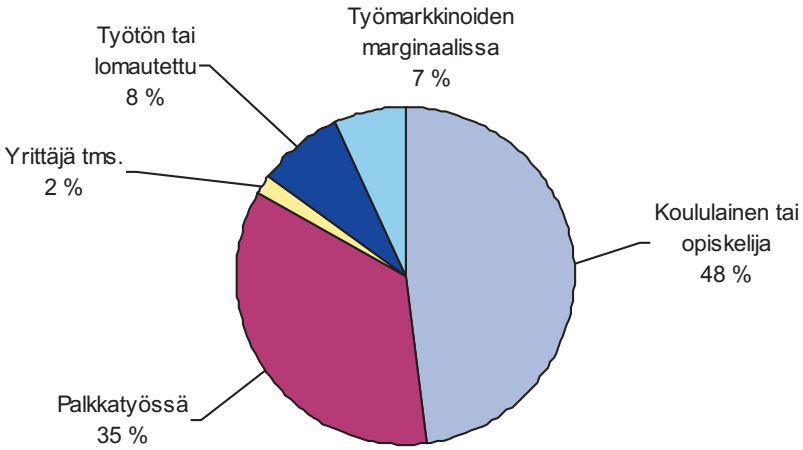

Kuva 6. Toimintatyypit (n=1607)

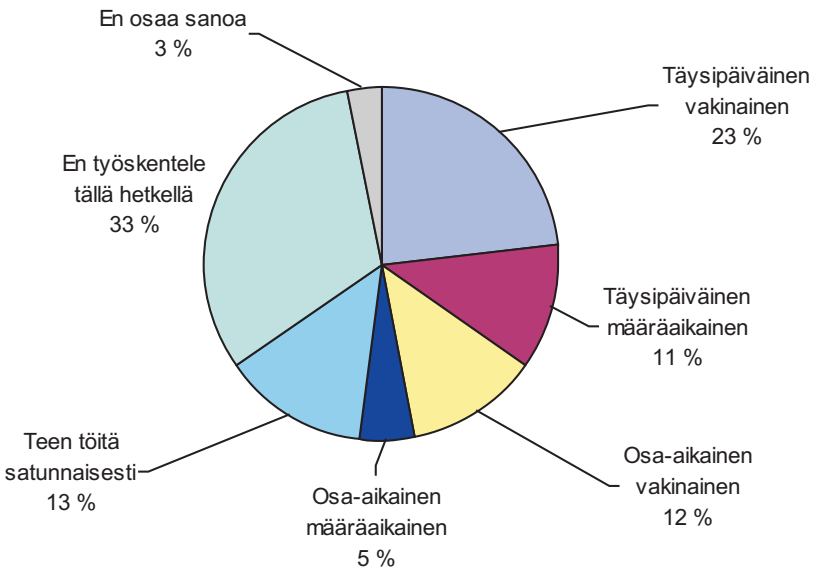

Kuva 7. Työsuhteen tyyppi (n=1571)

2.3 Aineiston kerääminen ja koostumus

Tutkimukseen saatiin vastaajia ilmoittamalla tutkimuksesta seitsemän pikavippiyrityksen kotisivuille asetetun linkin lisäksi internetin keskustelupalstoilla (YleX, Radio Helsinki ja Muropaketti), kahdessa yhteisöpalvelussa (City-lehti sekä IRC-galleria), Nuorisotutkimusseuran verkkokanavalla (Kommentti.fi) ja ilmoituksella Helsingin Sanomissa (18.10.2006). Verkkosivuilla, joille linkki kyselylomakkeeseen oli laitettu, oli myös saateviesti. Siinä kerrottiin lyhyesti tutkimuksen aihe, tutkimuksen tilaaja sekä toteuttajatahot, vastaamisen keskimäärin kuluva aika, tutkimuksen kohderyhmä sekä ohjattiin vastaajia täyttämään verkkolomake annetun linkin kautta. Lisäksi vastaajia pyydettiin ottamaan yhteyttä toiseen tutkijaan, mikäli he haluavat osallistua myöhemmin tapahtuviin pro gradu -työhön liittyviin kasvokkaisiin haastatteluihin.

Aineiston keruu keskustelupalstoilta ja yhteisöpalveluista oli kohdennettu sivustoille, joissa on laaja kävijäkunta, keskustelu on valvottua ylläpidon toimesta ja sivustolle kommentointi edellyttää rekisteröitymistä. Näin toimittiin, jotta saataisiin taattua saateviestin yhteyteen kertyvien sivuston käyttäjien julkaisemien kommenttien pysyminen suhteellisen asiallisina. Tämä oli tärkeää, koska näin vältettiin se, että kyselyyn vastaajat olisivat altistuneet asiattomille kommenteille ennen

vastaamisen aloittamista. Kyselyn toteuttamiseksi oli aina pyydetty kyseessä olevan sivuston ylläpidon lupa.

Pikalainayritysten kotisivujen linkkien kautta pyrittiin saamaan aineistoon nimenomaan pikavippejä ja muita kulutusluottoja ottaneita henkilöitä. Tähän tähdättiin, sillä tutkimuksen tilaaja oli erityisen kiinnostunut pikavippi-ilmiöstä, ja huolen aiheena oli se, että muutoin kulutusluottoa ottaneiden vastaajien määrä jäisi liian pieneksi näytteessä. Koska vastaajia kerättiin pikavippiyritysten sivuilta ja myös johtuen saatekirjeen luonteesta (jossa korostettiin kiinnostustamme nimenomaan kulutusluoton ottamiseen) tämän tutkimuksen vastauksista ei voida tehdä yleistäviä päätelmiä kulutusluottojen saati pikavippien yleisyydestä kaikkien 18–29-vuotiaiden nuorten aikuisten joukossa Suomessa. Oletettavasti kulutusluoton ottajia on aineistossamme suhteellisesti enemmän kuin tuon ikäisessä väestössä keskimäärin.

Selvitystutkimuksen ripeän aikataulun vuoksi aineiston keruu jouduttiin suorittamaan "ota kiinni mistä saat" -tyyppisellä otteella. Näin ollen tulosten yleistettävyydelle on asetettava huomattavia varauksia. Perusjoukosta ei siis ensin hahmotettu kuvaa – esimerkiksi "kaikki suomalaiset 18–29-vuotiaat", josta olisi satunnaisotannalla poimittu otos, josta selville saadut asiat olisivat tiettyjen varmuusvälien puitteissa yleistettävissä kaikkiin suomalaisiin tutkitussa ikäryhmässä (vrt. Eskola 1981, 119). Se ei ollut kireässä aikataulussa mahdollista. Toisekseen, koska erityiskiinnostuksen kohteenamme olivat kulutusluottojen ja vielä pikavippien ottajat ja kyselyä suunnattiin niin, että heidän osuutensa saataisiin vastaajien joukossa taattua tarpeeksi suureksi, sekin vinoutti tutkimusjoukkoa tiettyyn suuntaan. Tämä näyte ei siis edusta kaikkia suomalaisia 18–29-vuotiaita, eikä yleistyksiä tuohon perusjoukkoon voi tästä tutkimuksesta tehdä.

Kaiken kaikkiaan tutkimus on luonteeltaan kuvaileva tutkimus, joka kartoittaa niitä piirteitä, joita liittyy kulutusluottojen ja eteenkin pikavippien ottoon tutkimukseen kuuluvan ikäryhmän piirissä. Joka tapauksessa se kertoo siivusta suomalaista todellisuutta, kulutusluottoja ja pikavippejä ottavista nuorista aikuisista, jotakin olennaista. Kuitenkin joiltain osin aineistomme näyttäisi lähestyvän jopa edustavan otoksen piirteitä. Esimerkiksi luottohäiriömerkinnän yleisyys aineistomme vastaajilla näyttää olevan 7,7 prosenttia, kun se Koljosen (2002, 41) Asiakastieto Oy:ltä saamassa aineistossa vuonna 2001oli 8 prosenttia samanikäisillä suomalaisilla. Sukupuolijakaumakin on aika lähellä koko väestön vastaavaa. Koska näyte kerättiin internetissä olleella lomakkeella, näytteen ulkopuolelle jäivät luonnollisesti ne, jotka eivät aktiivisesti internetiä käytä. Suomalaisista nuorista aikuisista ehdoton enemmistö, yli 80 prosenttia, kuitenkin käyttää nettiä ainakin joskus (katso Saarela 2000, 28). Näin ollen nettiä käyttämättömien poisrajautuminen ei nähdäksemme muodosta ongelmaa tulostemme ja tulkintojemme kannalta.

2.4 Analyysi

Empiirisessä analyysissa on sovellettu kvantitatiivista otetta. Aineiston tilastollisessa analyysissa käytettiin apuna SPSS for Windows (Statistical Package for Social Sciences) -ohjelmaa. Aineiston keräämiseen käytetty Helsingin yliopiston tarjoama E-lomake-palvelu mahdollisti aineiston tallettamisen suoraan SPSS-tilasto-ohjelman ymmärtämään muotoon, joten aineistoa ei juurikaan tarvinnut käsitellä. Analyysikeinoina käytettiin suoria jakaumia ja ristiintaulukoita. Ristiintaulukoiden osalta olemme tehneet khii 2 -testit, jotka kertovat siitä, ovatko aineistossa esiintyvät esiin saadut erot sattuman aiheuttamia vai johtuvatko ne jostain muusta. Jos khii 2 -testin arvo on ristiintaulukon kohdalla yli 0,05 (jolloin johtopäätöksen virheellisyyden todennäköisyys on 5 prosenttia tai sen yli), olemme jättänet tulkinnat – tuollaisissa tapauksissa potentiaalisesti epäluotettavina – tekemättä.

Analyysivaiheessa koko aineisto hajotettiin osa-aineistoihin katso kuva 8. Ensin aineisto jaettiin kulutusluotollisiin (n=1188) ja kulutusluotottomiin (n=413). Tässä vaiheessa aineistosta tippui 9 vastaajaa pois, jotka olivat jättäneet vastaamatta kysymyksiin niin, ettei heitä voinut jaotella kumpaankaan luotuun ryhmään. Kulutusluotollisten osa-aineistoa on käyty lävitse kappaleessa kuusi. Kappaleen kolme väittämien vertailua varten kulutusluotollisten aineisto hajotettiin vielä kahtia pikavippiä ottaneisiin (n=443) ja muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneisiin (n=748) ja niitä vertailtiin aiemmin syntyneeseen kulutusluotottomien ryhmään. Kappaleessa viisi on käsitelty pikavipin ottaneiden osa-aineistoa analysoiden avovastauksia sekä tehden aineistosta suoria jakaumia.

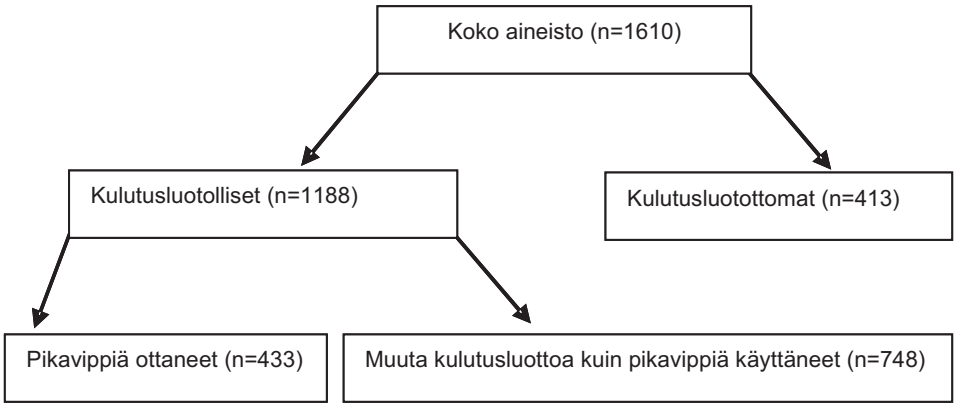

Kuva 8. Aineisto ja sen jakautuminen osa-aineistoihin

3 Asenne- ja faktaväittämiin suhtautuminen osa-aineistoissa

3.1 Asenneväittämät

Tutkimuksessa selvitettiin vastaajien asennoitumista erinäisiin pikavippeihin, luotonottoon ja raha-asioiden hoitoon liittyviin kysymyksiin. Tutkittiin vastausten jakaumaa pikavippiä joskus ottaneiden, muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä joskus ottaneiden sekä ei koskaan mitään kulutusluottoa ottaneiden luokkia vertaillen. Tällä haluttiin selvittää sitä, ovatko pikavippaajien, muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneiden tai kulutusluotottomien asenteet kulutukseen, lainanottoon tai lainan korkojen maksuun toisistaan poikkeavia. Tämä on omiaan kertomaan jotakin näistä ryhmistä ja niiden välisistä kenties tärkeistäkin eroista, jotka selittävät heidän kulutus- ja luotonottokäyttäytymistään.

Esitämme seuraavassa aina ensin väitteen, johon vastaajat ovat reagoineet, ja sen jälkeen reagointien jakauman edellä mainitusta osa-aineistoissa.

"Lyhytaikaisen pikavipin todellisten kustannusten laskeminen on vaikeaa"

Pikavippiä ottaneista 39 prosenttia oli vastannut myönteisesti: "täysin samaa mieltä" tai "osittain samaa mieltä". He olivat paljon harvemmin samaa mieltä tämän väittämän kanssa kuin muut. Muuta kulutusluottoa ottaneista ja niistä, jotka eivät ole ottaneet lainkaan kulutusluottoa, selkeä enemmistö oli väittämän kannalla: 58–60 prosenttia. Pikavipin ottaneista puolestaan 48 prosenttia oli täysin tai osittain eri mieltä väittämän kanssa. Enemmistö pikavippiä ottaneista siis arvioi, että lainankoron todellisten kustannusten laskeminen ei ole heille vaikeaa – vaan ilmeisesti, pikemminkin helppoa. Onko todella näin, se on toinen kysymys.

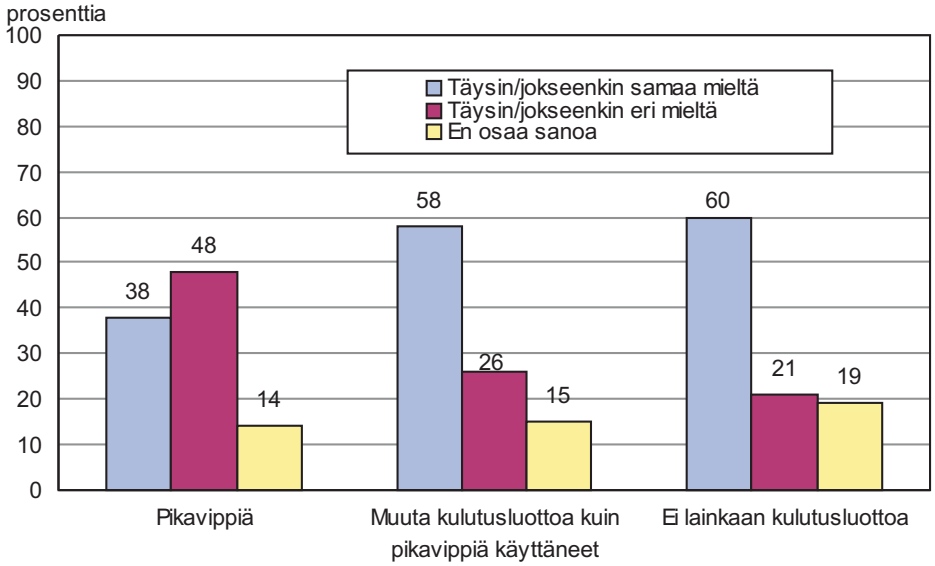

Kuva 9. Lyhytaikaisen pikavipin todellisten kustannusten laskeminen on vaikeaa (n=1581)

"Olen ainakin kerran ajautunut henkilökohtaisen kriisin vuoksi taloudellisiin ongelmiin"

Taloudellisiin ongelmiin henkilökohtaiseen kriisin vuoksi koettiin vastaajien joukossa joudutun erityisesti pikavipin ottajien ryhmässä. Pikavipin ottaneista 58 prosenttia katsoi käyneen näin, kun muita kulutusluottoa ottaneiden piirissä vastaava luku oli 29 prosenttia ja ei lainkaan kulutusluottoa ottaneiden piirissä 23 prosenttia. On merkille pantavaa, että sekä pikavipin että muiden kulutusluottojen ottajista runsas 10 prosenttia ei osannut sanoa, onko joskus käynyt näin. Ei mitään kulutusluottoa ottaneiden piirissä vain 7 prosenttia ei osannut ottaa kantaa asiaan. Mitä ilmeisimmin taloudellinen kaaostilanne on siis ainakin joskus saanut alkusysäyksensä henkilökohtaisesta kriisistä – avioerosta, masennuksesta, läheisen kuolemasta tai muusta sellaisesta. Muissa tutkimuksissa (mm. Piskonen 2006) on huomattu vastaavan suuntainen yhteys. Näin on tässä aineistossa käynyt siis tyypillisimmin pikavipin ottajille. Tästä voisi päätellä, että ainakin joskus pikavippikierteen taustalla on isompikin taloudellinen – ja ehkä muukin – kriisi.

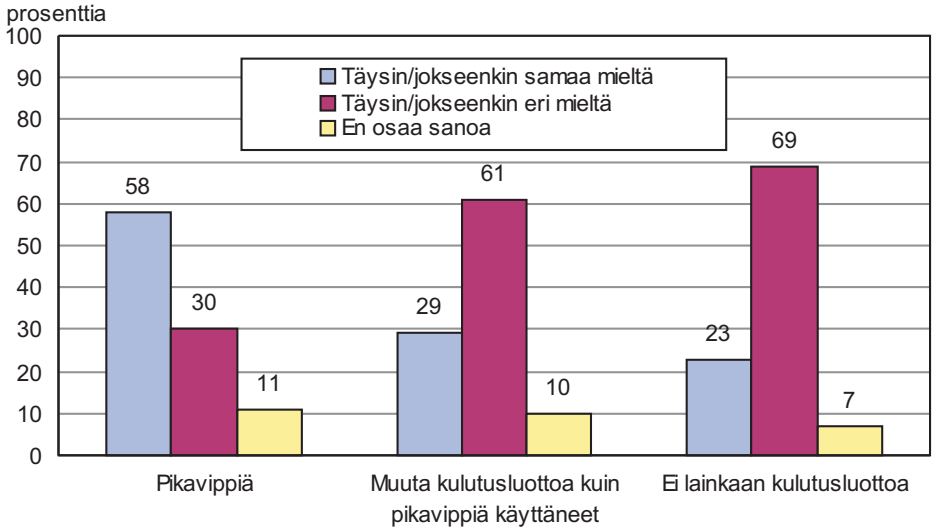

Kuva 10. Olen ainakin kerran ajautunut taloudellisiin ongelmiin henkilökohtaisen kriisin vuoksi (n=1582)

"Osamaksusopimuksista ei aina saa selkoa onko maksu korollista vai ei."

Kaikissa osajoukoissa väittämän kanssa oltiin enemmän samaa kuin eri mieltä. Pikavipin ottaneet olivat harvemmin väitteen kanssa samaa mieltä kuin muut. He siis katsovat saavansa selvän osamaksusopimuksista muita useammin. Tätä voisi pitää yllättävänä, koska heillä on taloudellisena ongelmia muita useammin (katso luottohäiriöt tuonnempana). Muuta kulutusluottoa ottaneista 46 prosenttia oli samaa mieltä väittämän kanssa ja ei lainkaan kulutusluottoa ottaneista yli puolet (52 prosenttia). "En osaa sanoa" -vastausten osuus oli kaikissa ryhmissä huomattava (20–30 prosenttia). Tämä kertonee siitä, että sopimusten ymmärtäminen on kaikille melko vaikeaa.

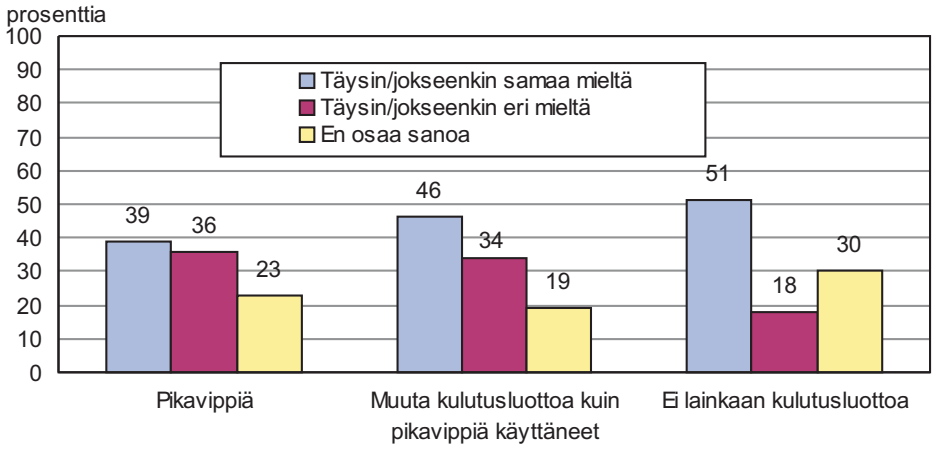

Kuva 11. Osamaksusopimuksista ei aina saa selkoa onko maksu korollista vai ei (n=1576)

"Olen mielestäni järkevä kuluttaja; en osta ikinä mitään turhaa"

Ne joilla ei ole koskaan ollut kulutusluottoa olivat tyypillisimmin väitteen kanssa samaa mieltä (39 prosenttia). Muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneista 32 prosenttia yhtyi väitteeseen ja pikavipin ottaneista 19 prosenttia. Jokaisessa ryhmässä "en osaa sanoa" vaihteli 13–14 prosentin välillä.

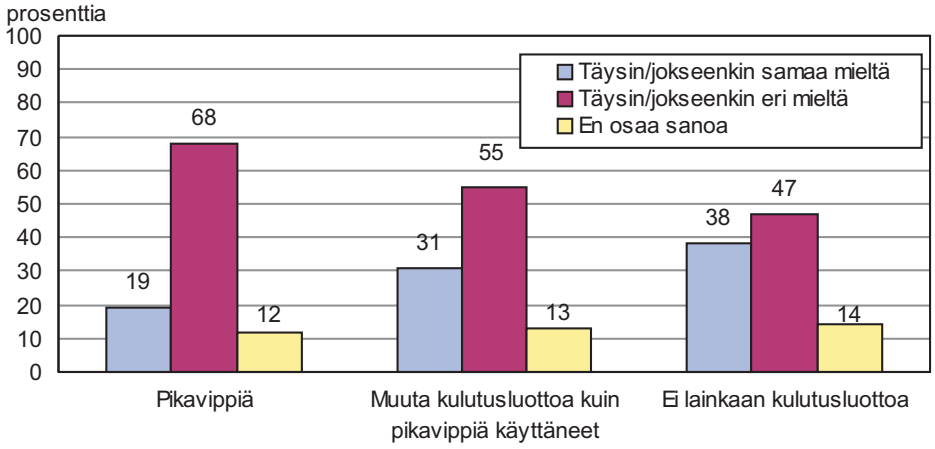

Kuva 12. Olen mielestäni järkevä kuluttaja; "en osta ikinä mitään turhaa" (n=1579)

"Raha ei pysy käsissäni 'kaikki mikä tulee, menee saman tien'"

Tähän väitteeseen reagoimisessa oli erittäin suuri ero pikavipin ottaneiden ja toisaalta muiden välillä. Pikavipin ottaneista 73 prosenttia oli samaa mieltä väittämän kanssa, kun taas muuta kulutusluottoa ottaneista 47 prosenttia ja ei lainkaan kulutusluottoa ottaneista 38 prosenttia. Mitä ilmeisimmin tämä kertoo siitä, että pikavipin ottajat tiedostavat oman rahan käyttönsä tietyn hallitsemattomuuden.

Kahteen edellä olevaan väitteeseen reagoinnin perusteella voitaisiin päätellä, että pikavipin ottajat tunnistavat oman kulutuskäyttäytymisen impulsiivisuuden tai holtittomuuden, käytännössä itsekontrollin rakentamisen vaikeuden. Edellä esitettyihin vastakkaisiin väitteisiin reagointien perusteella voidaankin tulkita, että pikavippaajilla on muita ryhmiä enemmän ongelmia rahan hallinnan kanssa, ja he jossain määrin myös tiedostavat ongelmansa.

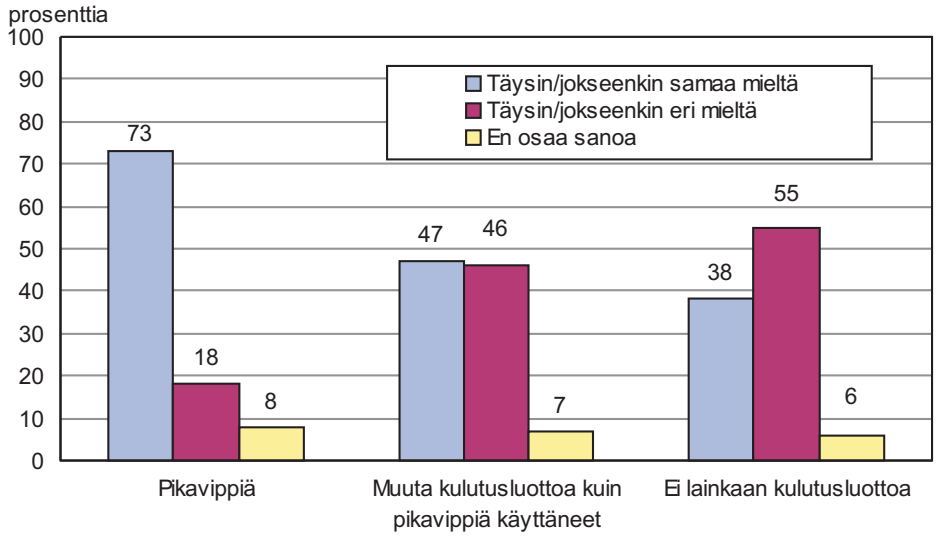

Kuva 13. Raha ei pysy käsissäni; "kaikki mikä tulee, menee saman tien" (n=1577)

"Viikon pikavipin korkoa ei ole mielekästä laske vuosikoron mukaan"

Useimmiten väitteen kanssa samaa mieltä ovat pikavippiä ottaneet (62 prosenttia). Muuta kulutusluottoa ottaneet ja ei lainkaan kulutusluottoa ottaneet yhtyvät väitteeseen 42-prosenttisesti. Näyttäisi siltä, että pikavipin ottajia ei kiinnosta, ilmoitetaanko pikavipin vuosikorko palvelun yhteydessä vai ei. "En osaa sanoa" vastanneiden joukko vaihteli pikavippiä ottaneiden 28:sta prosentista ei lainkaan kulutusluottoa ottaneiden 40 prosenttiin.

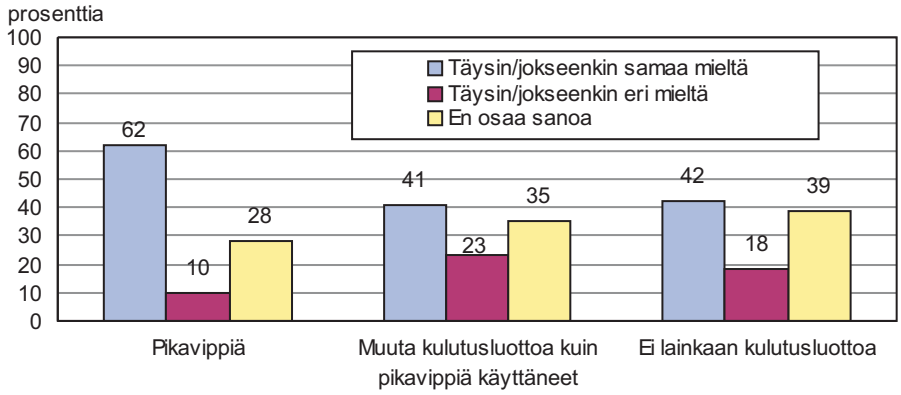

Kuva 14. Viikon pikavipin korkoa ei ole mielekästä laskea vuosikoron mukaan (n= 1576)

"Hahmotan helposti lainankoron tuottamat todelliset kustannukset."

Useimmiten samaa mieltä ollaan muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneiden joukossa (50 prosenttia). Pikavipin ottaneiden piirissä oltiin samaa mieltä selkeästi harvemmin (40 prosenttia). Ei lainkaan kulutusluottoa ottaneet olivat tällä välillä (45 prosenttia). Harvemmin kuin muilla, "En osaa sanoa" -vastauksia oli muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneilla. Kaiken kaikkiaan vastausten perusteella näyttää siltä, että muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneet uskovat olevansa parhaiten perillä lainan tuottamien kustannusten laskemisessa. Pikavipin ottaneet näyttävät olevan epävarmempia kyvystään laskea lainankoron todellisia kustannuksia kuin muut ryhmät.

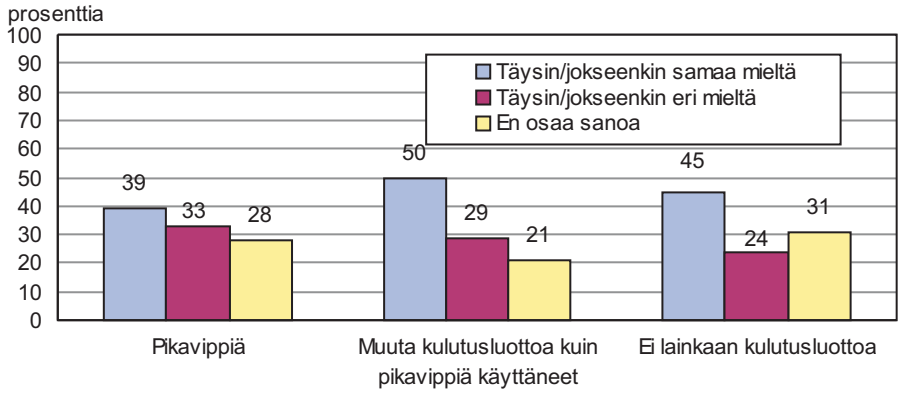

Kuva 15. Hahmotan helposti lainankoron tuottamat todelliset kustannukset (n= 1573)

Väitteisiin "luottokelpoisuuden menettäminen ei pelota minua" ja "teen ostoksia hetken mielijohteesta" annetut vastaukset jakautuivat eri osa-aineistossa niin samankaltaisesti, että vaihtelut johtuvat enemmänkin sattumasta kuin ryhmien välisistä eroista.

3.2 Faktaväittämät

"Maksan laskuni pääsääntöisesti ajallaan."

"Usein"-vastauksen tähän väittämään on antanut pikavipin ottajista 35 prosenttia, muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä käyttäneistä 70 prosenttia ja henkilöistä, joilla ei ole lainkaan kulutusluottoa, 78 prosenttia. Ei lainkaan kulutusluottoa ottaneet tai muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneet maksavat laskunsa oman arvionsa mukaan usein ajallaan. Kohtaan "maksan joskus/harvoin laskuni ajallaan" vastasi 29 prosenttia pikavipin ottaneista, kun muuta kulutusluottoa ottaneilla vastaava luku on 8 prosenttia ja ei lainkaan kulutusluottoa ottaneilla 4 prosenttia. Pikavipin ottaminen ja usein tapahtuva laskujen takaisin maksun viivästyminen kietoutuvat ilmiöinä yhteen.

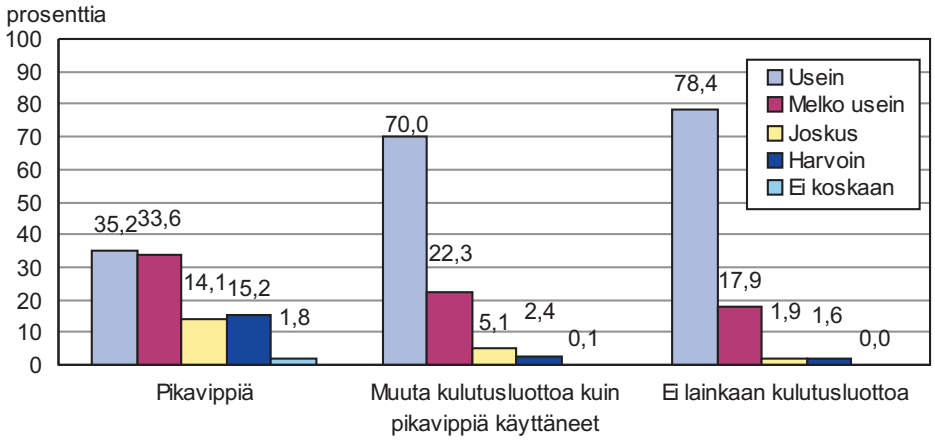

Kuva 16. Maksan laskuni pääsääntöisesti ajallaan (n=1591)

"Olen ollut tilanteessa, jossa on ollut pakko turvautua pikavippiin tai kulutusluottoon."

Muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä käyttäneistä tällaisessa tilanteessa on oman arvionsa mukaan usein tai melko usein ollut yhteensä 3 prosenttia. Sen sijaan perä-

ti 29 prosenttia pikavippiä ottaneista katsoo olleensa usein tai melko usein tällaisessa tilanteessa. Joskus tällaisessa tilanteessa kertovat olleensa pikavippaajista 33 prosenttia ja muuta kulutusluottoa ottaneista 8 prosenttia.

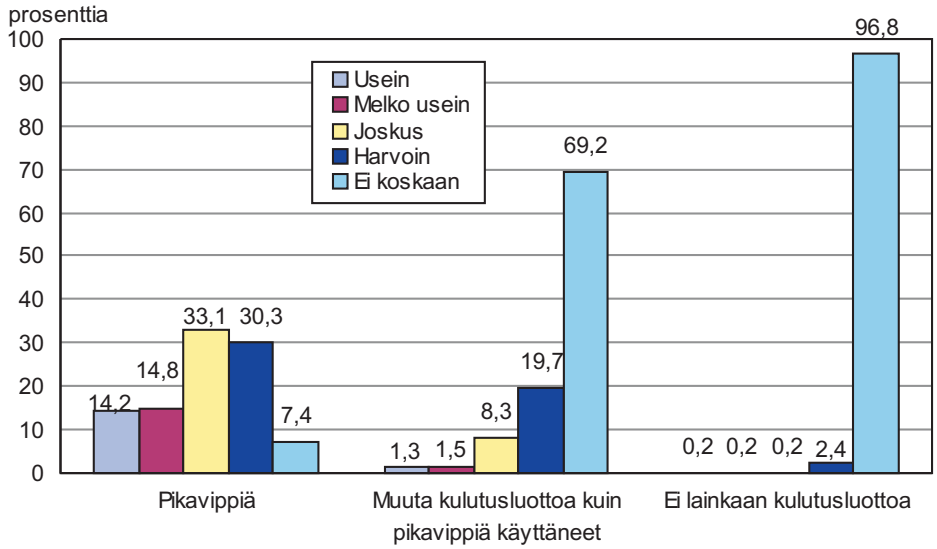

Kuva 17. Olen ollut tilanteessa, jossa on ollut pakko turvautua pikavippiin tai kulutusluottoon (n=1590)

"Ystäväni käyttävät kulutusluottoja ynnä muita sellaisia"

Pikavipin ottaneiden ja muita kulutusluoton muotoja käyttäneiden joukossa on vastattu "usein" tai "melko usein" tähän väitteeseen 16 prosenttia pikavippaajien joukossa, ja muuta kulutusluottoa ottaneiden piirissä 12 prosenttia. Ei lainkaan kulutusluottoa ottaneista näin on vastannut vain 6 prosenttia. "Joskus" tai "harvoin" vastaa pikavipin ottaneista 62 prosenttia, ja muita kulutusluottoja kuin pikavippiä ottaneista 63 prosenttia ja ei mitään kulutusluottoja ottaneista 49 prosenttia. Ystäväpiirin luottokäyttäytymisellä näyttää siis olevan lievä positiivinen yhteys vastaajan luottokäyttäytymiseen. Ehkä vaikutteita ihmiseltä toiselle siirtyy näissäkin asioissa ystäväpiireissä – miksipä ei? Sosiaalisesta paineesta puhuminen tämän vastauksen jakautumien perusteella olisi kuitenkin ylitulkintaa.

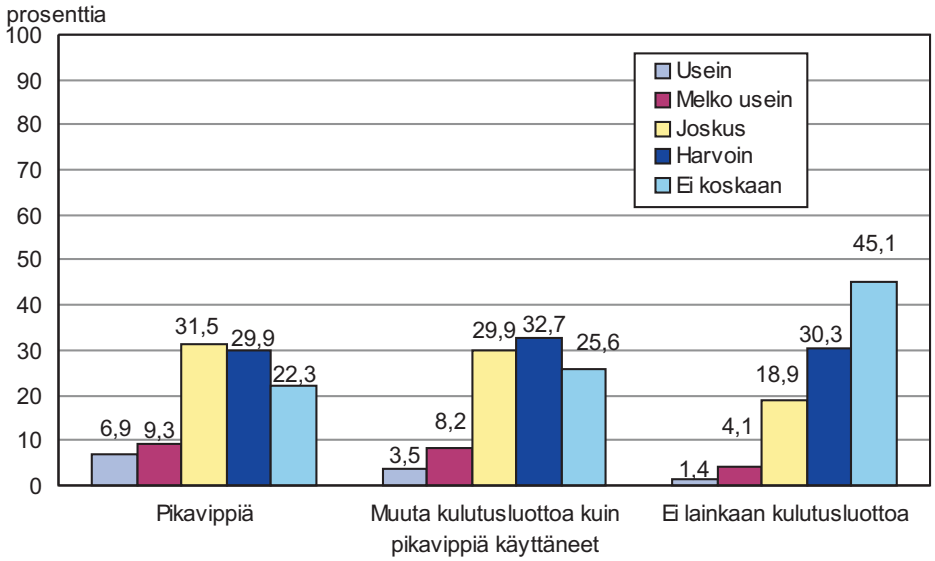

Kuva 18. Ystäväni käyttävät kulutusluottoja ynnä muita sellaisia (n=1585)

"Käytän kulutusluottoja heräteostoksiin."

Kulutusluottojen käyttäminen heräteostoksiin näyttää olevan ennen kaikkea pikavippaajien piirre, ja heilläkin suhteellisen harvinainen. Heistä 2 prosenttia katsoo tekevänsä näin usein, 4 prosenttia melko usein ja joskus 11 prosenttia. Harvoin näin sanoo tekevänsä heistä 17 prosenttia. Kaiken kaikkiaan noin kolmasosa pikavipin käyttäjistä sanoo turvautuvansa luotollisiin maksutapoihin heräteostoksia tehdessään. Muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä käyttäneistä heräteostoksia luottorahoilla on tehnyt noin viidesosa.

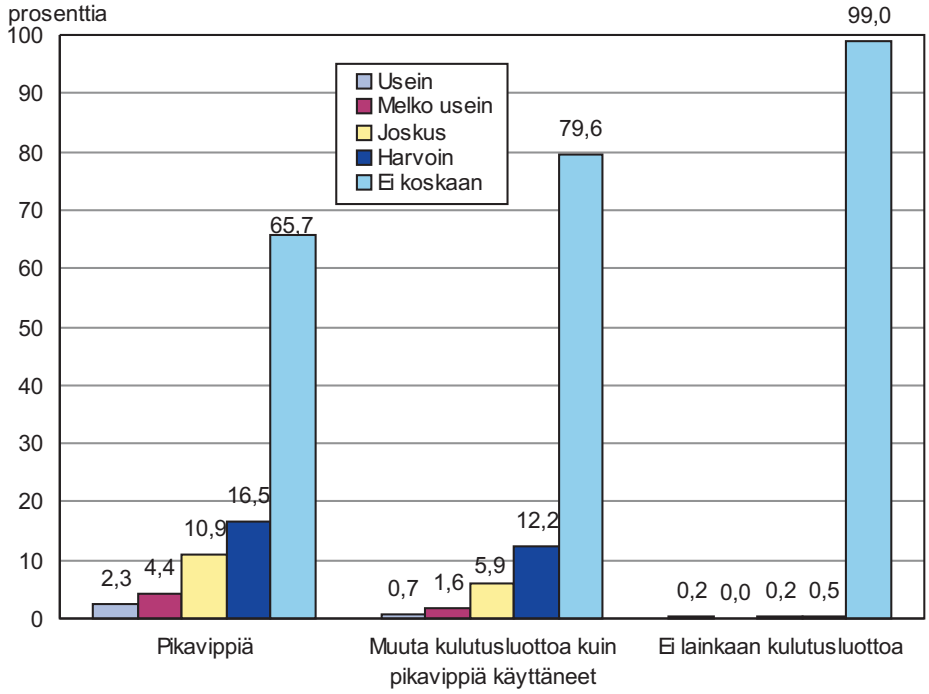

Kuva 19. Käytän kulutusluottoja heräteostoksiin (n=1587)

"Olen ollut alkoholin vaikutuksen alaisena tehdessäni luotonottopäätöstä."

Pikavippejä koskevassa kuumentuneessa mediakeskustelussa on ollut esillä myös pikavippien ottaminen päihtyneenä – jopa huumeiden vaikutuksen alaisena. Pikavipin ottaneista on ollut alkoholin vaikutuksen alaisena luottopäätöstä tehdessään usein tai melko usein ilmoituksensa mukaan 11 prosenttia – siis runsas kymmenes. Muuta kulutusluottoa ottaneista päihtyneenä on ollut usein tai melko usein alle prosentti lainapäätöstä tehdessään. Joskus tai harvoin päihtyneenä lainapäätöksen ovat tehneet pikavippaajista 22 prosenttia ja muuta kulutusluottoa käyttäneistä 5 prosenttia. Eli 33 prosenttia pikavipin ottaneista on ollut päihtyneenä ainakin joskus lainapäätöksen tehdessään, kun taas muita kulutusluoton ottomuotoja käyttäneistä vastaava luku on 6 prosenttia. Ero on siis huomattava.

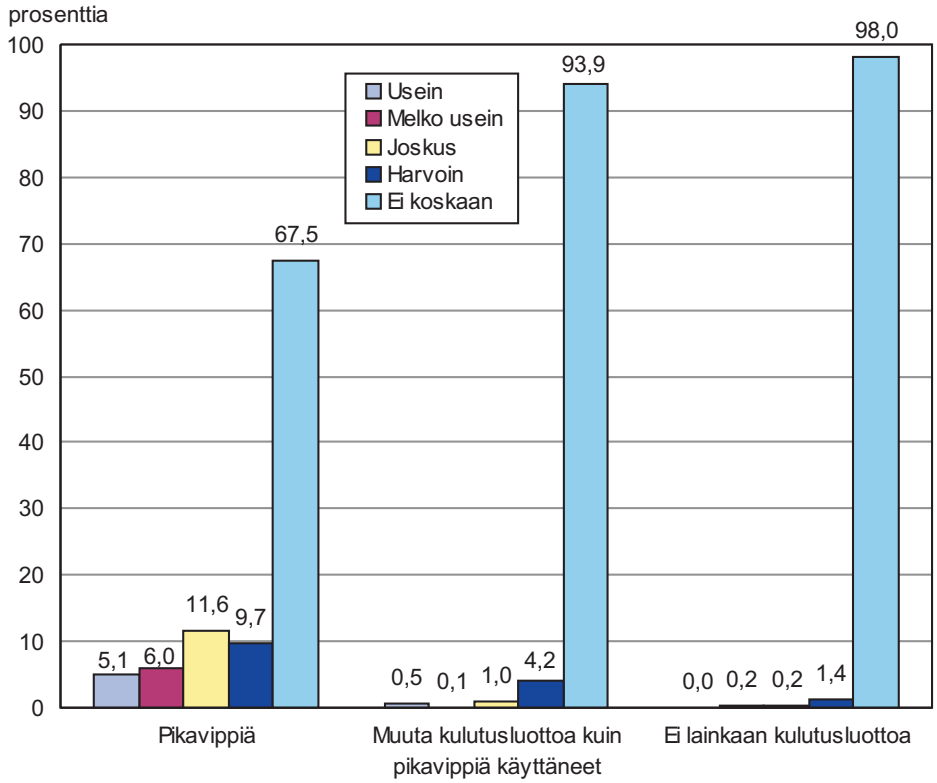

Kuva 20. Olen ollut alkoholin vaikutuksen alaisena tehdessäni luotonottopäätöstä (n=1589)

4 Maksuhäiriöt, muut luotot ja pikavipin käytön toistuvuus

Kuten jo edellä on mainittu, maksuhäiriöisten määrä ei näytä nousseen kotitalouksien luottokannan kasvun perässä – ainakaan vielä. Maksuhäiriöisten keski-ikä vuonna 2002 oli 41 vuotta, mutta nuorten osuus maksuhäiriöisistä oli noussut. Nuoret, jotka ovat saaneet maksuhäiriömerkinnän, ovat tyypillisesti pienituloisia tai työttömiä tai syrjäytyneitä, ja myös koulutustaso ja yhteiskuntaluokka ovat merkittäviä selittäjiä ilmiölle. Miehillä luottohäiriöt ovat yleisempiä kuin naisilla, mutta naisten osuus on kasvussa. Sen sijan sillä, asuuko kaupungissa vai maaseudulla, ei näytä olevan vaikutusta asiaan. Nuoret hankkivat maksuhäiriömerkintänsä tyypillisesti pienemmillä velkasummilla kuin varttuneemmat. (ks. Koljonen 2002, 13 ja 97)

Virpi Koljosen tutkimuksen (2002) mukaan nuorten velkaantumisen syyt ovat monimuotoisia. Osa velkaantuneista on opinnoissaan huonosti menestyneitä, opintonsa keskeyttäneitä tai niitä, jotka eivät ole valmistuttuaan työllistyneet. Heidän opintolainansa on voinut mennä perintään tai ulosottoon. Joukossa on myös kulutusluottokierteessä olevia "muodin orjia", jotka kuluttavat yli tulojensa, joiden sinänsä pitäisi riittää normaaliin elämiseen. Nuorten, kuten vanhempien joukossa osa velkaantuu radikaalien elämänmuutosten myötä: on koettu avio- tai avoero, lapsen syntymä, kotoa muuttaminen, työttömäksi jääminen tai muu sellainen. Velkaantuminen perustuu vanhan elintason ylläpitämiseen, vaikka sen perusteet horjuvat. Joskus velkaantuminen perustuu myös kännykän, internetin tai muun sellaisen kautta tilattuihin palveluihin tai postimyyntiostoksiin (mts. 99).

"Onko sinulla maksuhäiriömerkintää?"

Omien sanojensa mukaan pikavippiä joskus ottaneista 14 prosentilla on maksuhäiriömerkintä, muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneista 6 prosentilla ja kulutusluotottomista 3 prosentilla löytyy maksuhäiriömerkintä. Kuten edellä jo todettiin 8:lla prosentilla 18–29-vuotiaista löytyi maksuhäiriömerkintä vuonna 2001.

"Kuinka suureksi arvioit riskisi saada maksuhäiriömerkinnän asteikolla 1–5?"

Tässä kohdassa vastaajia pyydettiin arvioiman koettu riski. 1 oli vähäinen riski ja 5 korkea riski. Pikavippiä ottaneet kokivat muita ryhmiä vahvemmin riskin saada maksuhäiriömerkintä (keskiarvo 2,6). Muiden kulutusluottojen kuin pikavipin käyttäjillä (keskiarvo 1,7) koettu riski oli lähellä kulutusluotottomien kokemaa riskiä (1,5). Muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä käyttäneillä riskin koki pienimmäksi mahdolliseksi, eli yhdeksi, 58 prosenttia ja kulutusluotottomista 61 prosent-

tia, kun taas pikavippiä ottaneista riskin oli merkinnyt yhdeksi vain 27 prosenttia vastaajista.

"Olen turvautunut velkaneuvonnan apuun tai etsinyt muualta apu velkaantumiseen."

Pikavipin ottaneista 10 prosenttia ja muuta kulutusluottoa ottaneista 3 prosenttia ja ei lainkaan kulutusluottoa ottaneista 2 prosenttia oli turvautunut velkaneuvonnan apuun tai etsinyt muualta apua velkaantumiseen. Tässäkin asiassa pikavipin ottaneet ovat kärjessä.

Opintolaina, asuntolaina ja kulutusluoton kokonaismäärä

Pikavipin ottaneilla on useammin opintolainaa kuin muilla ryhmillä (54 prosenttia). Muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneista 42 prosentilla ja ei lainkaan kulutusluottoa omaavilla vain 17 prosentilla on opintolainaa. Asuntolainaa on pikavipin ottaneista 9 prosentilla, muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä käyttäneillä lainaa on 13 prosentilla ja ei lainkaan kulutusluottoa omaavilla sitä on 2 prosentilla.

Kulutusluoton kokonaismäärän tarkastelussa ovat mukana ne vastaajat, joilla oman ilmoituksensa mukaan tällä hetkellä jotakin kulutusluottoa. Tarkastelusta poistettiin vastaajat, jotka eivät olleet vastanneet tähän kysymykseen sekä ne, jotka eivät osanneet arvioida kulutusluottojensa kokonaismäärää. Pikavipillisiä on tässä tarkastelussa 212 kappaletta ja muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä ottaneita 284. Kuten käyrä kertoo, profiilit ovat hyvin samankaltaisia. Alle 200 euron kulutusluoton omaavia on enemmän pikavippiä ottaneissa kun taas yli 4000 euroa kulutusluottoa omaavissa muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä nostaneiden prosentuaalinen osuus on suurempi.

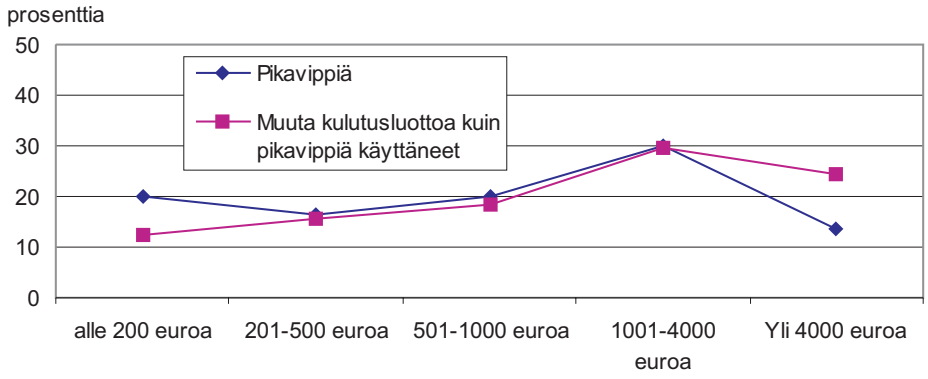

Kuva 21. Paljonko sinulla on tällä hetkellä kulutusluottoa yhteensä (ei koske asunto- tai opintolainaa)? (n=496)

5 Pikavipin ottaminen tapahtumana

5.1 Avovastaukset

Kyselyssä oli yksi avokysymys, jossa vastaaja pyydettiin kuvailemaan pikavipin ottoon liittynyt tilanne. Vastauksia kysymykseen tutkitussa aineistossa kertyi yhteensä 179 kappaletta. Vastaukset on sisältönsä mukaan lajiteltu eri käyttötarkoitusten mukaan ja toisaalta tekijöihin, jotka motivoivat ottamaan pikavipin. Yksi vastaus on voinut päätyä useampaan toisiaan sivuavaan kategoriaan ja toisaalta joidenkin vastausten informaatioarvo on ollut niin vähäistä, ettei vastaus päätynyt yhteenkään kategoriaan.

Käyttötarkoitukset

5.1.1 Pakkotilanne/rahat loppu

Tyypillisin avovastauksissa kuvailtu pikavipin ottamiseen liittynyt tilanne oli ns. pakkotilanne, jossa ei ollut vaihtoehtoja. Rahat saattoivat esimerkiksi olla täysin lopussa. 72 vastaajaa koki ottaneensa pikavippiä tilanteessa, jossa ei ollut muita vaihtoehtoja. Pakkotilanteen alakategorioita ovat ne tilanteet, joissa luottoa on käytetty ruokaan tai laskujen maksuun.

> *"Yksinkertaisesti rahat loppu."* (nainen 23 v.)

> *"Rahat olivat tilapäisesti loppu ja seuraavaan palkkaan oli vielä vähintään viikko."* (mies 24 v.)

> *"Rahat loppui, sosiaalitoimisto ei auttanut ja työkkäri ei rahaa myöntänyt."* (mies 23 v.)

> *"No lähinnä piti saada paketti postista, jolle ei ollut aikaa odottaa viikkoa tilipäivään. Ja tietenkin siinä samalla ensiviikon bensat tulivat työmatkoille taattua. Päätös syntyi muutaman matematiikkaisen ajatuksen ja pitkän (30 min.) pohdinnan jälkeen."* (mies 19 v.)

> *"Autostani hajosi kallis sähköosa, jota ilman auto ei toimi. Autoa tarvitsen työmatkoihini, joten ei ollut muita vaihtoehtoja kuin ottaa laina."* (nainen 29 v.)

Ruoka

32 vastaajaa kertoi ottaneensa pikavippiä ruokaan. Ruoka oli loppu itseltä, perheeltä tai lemmikkieläimiltä, joten sitä piti ostaa lisää pikavippiä käyttäen.

> *"Ruoka oli loppu, mistään ei saanut apua, lapselle piti saada pötyä pöytään."* (nainen 21 v.)

> *"Jääkaapissa on pelkkä valo ja ketsuppipurkki. Maha huutaa hoosiannaa ja on pakko saada ruokaa!"* (nainen 20 v.)

> *"Kauhea rahan tarve. Jääkaappi huutaa tyhjyyttään ja rakkaat eläimetkin pitäisi ruokkia."* (nainen 20 v.)

> *"Kun ei ole penniäkään rahaa eikä tutuilta/sukulaisilta saa lainaksi niin on otettava pikavippi. Kahden pienen lapsen äitinä on huolehdittava että lapset saavat ruokaa ja pienemmälle on vaippoja. Viimeseen asti koitan kuitenkin aina venyttää ettei tarvitsisi ottaa vippiä, se 20 e lisäkulu takasin maksettaessa kirpasee!"* (nainen 24 v.)

Laskujen maksu

Vastaajista 30 oli käyttänyt pikavippiä maksaakseen hoitamattomia maksuja. Kyseessä saattoi olla esimerkiksi puhelinlasku, vuokra tai muutamassa tapauksessa entisen pikavipin maksaminen pois. Pikavippiä haettiin maksuihin joko ennen eräpäivää tai ulosoton uhatessa.

> *"Tili lähenee nollaa ja laskupino kattoa, jottai tarttis tehrä."* (mies 25 v.)

> *"Rahat loppu ja laskut kaatuivat niskaan."* (nainen 23 v.)

> *"Laskut oli menossa ulosottoon enkä sinä kuuna olisi saanut mitenkään niin paljoa rahaa."* (nainen 19 v.)

> *"Alussa minulla oli vain yksi vippi kerrallaan mutta sitten se karkasi käsistä ja kohta makselinkin jo uusilla vipeillä vanhoja vippejä."* (nainen 22 v.)

> *"No rahat oli loppu ja puhelinlaskua kräättiin ja uhkailtiin sulkea liittymä..."* (nainen 19 v.)

> *" Joskus on pakko jokin lasku saada maksettua heti pois, ettei puhelinliittymää katkaista tai lasku mene perintään."* (nainen 28 v.)

"Ei ollut rahaa maksaa vuokraa (kesäloma koulusta, eikä töistä ollut vielä tietoa sillä tuleva työnantaja perui kaikkien kesätyöntekijöiden paikat), joten otin kolmesta paikasta pikavipin." (nainen 24 v.)

"Kulutusluottoa oli pakko ottaa vuokratakuuseen, joka oli Helsingissä yllättävän korkea, 1700 euroa." (nainen 29 v.)

5.1.2 Hedonismi

49 vastaajaa oli ottanut pikavippiä hedonistiseen kulutukseen. Tällaisia kulutuskohteita olivat juhliminen, rahan nostaminen tilille ilman selkeää menoerää, matkailu, musiikki tai yllättävä mielihalu. Tästä joukosta 12 vastausta sisälsi hedonistiseen motiiviin lisäksi myös pakkotilanneaspektin.

"Viikonloppu, tili lähellä nollaa. Bileet tulossa ja tiesin, että seuraavalla viikolla tulee palkka. Eli nou hätä." (mies 24 v.)

"Usein pikavipin otto liittyy viikonloppuun ja nimenomaan juhlimaan lähtiessä. On niin helppoa saada satanen tai jopa enemmän tilille, kun siihen menee vain viitisen minuuttia. Kerran kaveri soitti, että lähde kaljalle, ja että nähdään vartin päästä. Rahaa ei ollut tilillä, mutta otin vipin ja olin valmis lähtemään viidessä minuutissa..! Ensin voi kadut-taa, mutta sitä seuraava hyvänolontunne, kun on rahaa tilillä, auttaa unohtamaan että lasku pitää maksaa parin viikon päästä. Sitten onkin taas pulassa, ja pahimmassa tapauksessa uutta pikavippiä edellisen maksamiseen tarvitaan. Kierre on valmis, kuten nytkin juuri tällä hetkellä" (mies 25 v.)

"–Lähetäänkö baariin? –Lähetään vaan. –Kumpis tällä kertaa ottaa sen vipin?" (mies 29 v.)

"Lähettiin dvd-ostoksille ja tarvitsi paalua..." (mies 20 v.)

"Laivalle olin menossa." (mies 18 v.)

"Ennen tilipäivää kaupassa nähty tavara (esimerkiksi vaate), mikä on yksinkertaisesti 'pakko saada'. Ostospäätöstä vauhdittaa se, että tuote olisi jo palkkapäivänä mahdollisesti loppunut... joten eikun pikalainaa tekstiviestillä.. Korko tuntuu sillä hetkellä mitättömältä." (nainen 28 v.)

"2 viikkoa seuraavaan tilipäivään.. (ja olen) tarvinnut rahaa ruokaan, juhlimiseen ja matkailuun." (mies 19 v.)

Nuoret aikuiset ovat valmiita ottamaan luottoa juhlimiseen, vaikka hedonististen halujen toteuttamisen ohella heillä olisi muita menoja:

"Otin siis vipin, jotta saisin käytyä kaupassa ja päästyä sovittuihin menoihin. Olin työtön tuolloin. Toinen kerta oli, niin piti päästä juhlimaan uutta duunia ja siihen ei ollut sillä hetkellä rahaa, jotain otin toisen vipin." (nainen 21 v.)

"Useimmiten baariin mentäessä tai edellisten vippien maksua varten." (nainen 22 v.)

"Olin ihan pee aa. Lapselle piti saada ruokaa ja itselleni myös. Kerran piti päästä reissuun ts. halusin ylimääräistä. Joskus taisin haluta vaan juhlimaan ja kerran otin pikavipin että saan maksettua puhelinlaskun." (nainen 24 v.)

5.1.3 Nautintoaineet

Avokysymykseen vastanneista 12 ilmoitti ottaneensa pikavippiä nautintoaineiden (muun muassa alkoholi ja tupakka) ostamista varten. Tämä kategoria voi jossain määrin mennä juhlimis-kategorian kanssa päällekkäin. Lisäksi niin alkoholin ja tupakan (ja lievien huumeiden) kuin rahapelienkin kohdalla on usein vaikeaa – ja tällaisen aineiston valossa mahdotonta – tehdä erottelua niin sanotun viihde- ja ongelmakäytön välille.

"Ei ollut rahaa, täytyi saada nautintoaineita." (nainen 21 v.)

"Haluaa alkoholia/baariin mutta ei ole rahaa." (nainen 18 v.)

"Piti saada kaljaa, tupakkia ja autoon bensaa." (mies 19 v.)

"Rahan tarve esimerkiksi pelaamiseen tai alkoholin nauttimiseen." (mies 23 v.)

"Tarvittiin kaverin kanssa ryyppäämiseen rahaa joten otin tekstivipin. Sen jälkeen niitä tuli otettua muulloinkin kun viinaan tai ruokaan rahaa tarvitsi." (nainen 19 v.)

5.1.4 Auto: bensa, korjaus, ynnä muu sellainen

14 avokysymyksen mukaan rahaa oli käytetty autoon. Autoon kulutettu raha limittyi joillain vastaajilla pakkotilanteen kanssa, kun autoa piti korjata kesken matkan tai kun kyseessä oli ansaitsemiseen liittyvä apuväline.

> *"Rahat loppu ja viikonloppu edessä taikka työviikko edessä ja bensat loppu."* (mies 22 v.)

> *"Piti lähteä viikonlopuksi kotiin ja ajaa autolla Imatralta 60km. Autosta olikin molemmat ajovalot palanu ja uudet piti ostaa nopsaa tilalle. Silloin oli rahatilanne aika heikko ja kavereita en saanu kiinni, jotta olisin lainannu niiltä hieman rahaa. Jouduin turvautumaan pikavippiin ja lainasin 100 e. Osa rahoista meni niihin valoihin. Lopuilla ostin sapuskaa ja kävin kapakassa. Parin viikon päästä maksoin opintolainasta summan takaisin ja lupasin, että tämä on ensimmäinen ja viimeinen kerta kun otan pikavippiä."* (mies 23 v.)

> *"Olimme lomailemassa maalla, 30 km lähimpään kauppaan ja meille ei myönnettykkään toimeentulotukea. Piti ottaa pikavippi, että saimme ruokaa ja pääsimme sieltä takaisin kotio mihin matkaa 360 km."* (nainen 20 v.)

5.1.5 Muut syyt

Muita syitä pikavippirahan käytölle olivat muun muassa palkan myöhästyminen ja pelihimo. Tässä tutkimuksessa ei tutkittu pelihimoa kvantitatiivisin menetelmin (se ei siis ollut mukana lomakkeen strukturoiduissa kysymyksissä vaihtoehtona). Pelihimon rahoittaminen, muun muassa pikavipeillä, saattaisikin olla mielenkiintoinen tutkimuksen aihe jatkossa.

> *"Palkkani ei tullutkaan 30.12. kuten piti ja uudenvuoden aatoksi oli saatava rahaa, joten otin 100 e vipin. Palkan sain seuraavalla viikolla joten maksoin sillä vipin."* (mies 19 v.)

> *"Palkkani myöhästyi muutaman päivän, ja laskujen eräpäivä oli sama, kuin myöhästynyt palkanmaksupäivä."* (nainen 19 v.)

> *"Kesätyön palkanmaksu viivästyi viikolla."* (mies 24 v.)

> *"Jos tulee hirveä jano ja palkka on myöhässä."* (mies 21 v.)

"Eka kerran otin että pääsin silloisista töistä kotia kun tein reissuhommia ja töistä palkkaa ei maksettu ajallaan." (mies 21 v.)

"Olen tilannut kymmeniä vippejä, joista käytännössä kaikki on mennyt pelihimoni rahoittamiseen. Ja peleillä tässä tapauksessa en tarkoita kolikkopelejä, vaan Internet-vedonlyöntiä ja nettipokeria. Pelihimo, internet-casinoon käytetty." (mies 21 v.)

"Pelihimo...kertoo varmaan aika paljon." (mies 21 v.)

"Pitkässa vedossa yleensä niin hyvät kohteet jotta täytyy saada rahaa pystyäkseen veikkaamaan" (mies 24 v.)

Taustatekijöitä pikavippiin turvautumiselle

5.1.6 Häpeä

7 vastaajaa näki, että pikavippi oli keino välttää häpeällinen raha pyytäminen ystäviltä tai sukulaisilta. Myös Virpi Koljonen (2002, 75) on päätynyt vastaavanlaisiin tuloksiin tutkiessaan nuorten maksuhäiriöitä. Myös hänen tutkimuksissaan oli sellaisia henkilöitä, jotka eivät halua lainata keneltäkään tutulta vaan pyrkivät pärjäämään omillaan. Ylivelkaantuneille ystäviltä lainatun velan maksaminen ensimmäiseksi oli tärkeää ystävyssuhteen ylläpitämiseksi (vrt. Koljonen 2001, 44, Iivari ja Rastas 1996, 66).

"Työn aloitettua palkanmaksuun on yli kuukausi. Rahaa ei kehtaa pyytää vanhemmilta enempää eikä sosiaalitoimistosta ole saatu vielä vastausta. Avopuolison äitikin on jo avustanut kylliksi. On pakko oman jaksamisen kannalta olla rahaa käytössä edes vähän." (nainen 28 v.)

"Olin jo lainannut äidiltäni enkä kehdannut pyytää enempää." (nainen 20 v.)

"Pakkotilanne kun ei muualta rahaa saanut, eikä ollut rohkeutta kerjuulle mennä tutuille/perheen luo." (nainen 19 v.)

"Pitkä pähkäily pyytääkö vanhemmilta, päätös ei, jostain oli saatava rahaa ja ylpeys ei antanu äidiltä tai isältä kysyä." (nainen 21 v.)

"Rahat loppu, tarvitsi rahaa niin tämä helpoin keino ettei tarvii tutuilta raakkua." (nainen 19 v.)

"Pakko saada nopeasti rahaa eikä jaksa kavereita vaivata." (mies 21 v.)

"Kun ei ole mukulalle maitoon rahaa, ni pakko ottaa jostai vähän lainaa, onneks nykyään saa 'vain' 50 e myös vippiä.. kun ei kehtaa porukoilta pyytää, ja sossuun en mene!" (mies 22 v.)

5.1.7 Allokointi

Pikavippi koettiin hyvänä keinona allokoida resurssien kulutusta ajanjaksojen välillä. 23 vastaajaa oli käyttänyt pikavippiä allokointiin. Rahojen ajallisella allokoinnilla kuluttajat pystyivät käyttämään etukäteen tulossa olevaa palkkaa ja tapauksissa, joissa laskut uhkasivat erääntyä, pikavipin korko nähtiin pienemmäksi menoeräksi kuin laskujen erääntymisestä aiheutuvat kulut.

"Yleensä otan pikavippiä jonkun ison laskun maksua varten. Lasken onko kannattavampaa ottaa pikavippi vai ottaa myöhästymislasku + korko. Joskus useitakin laskuja maksamatta. Nyt eri tilanne kun käyn töissä kouluni ohella." (mies 21 v.)

"Maksuja oli kertynyt vähän liikaa ja niiden eräpäivä oli jo mennyt, enkä olisi pystynyt siirtämään eräpäiviä enää kuun alkuun, että saan rahaa. Pikavipillä sain juuri sopivasti maksettua laskut melko pienellä hinnalla, kun rahaa oli kuitenkin tulossa suhteellisen pian." (nainen 27 v.)

"Rahaa on, mutta se on tilillä, jota voi käyttää vain pankista kasin. Olen ottanut pikavippejä, koska tiesin, että voin arkena hakea pankista rahaa ja maksaa sen saman tien pois." (nainen 20 v.)

"Palkka tuli parin päivän päästä, mutta juhlat olivat ennen palkkapäivää." (mies 27 v.)

"Olin opiskelutilanteen vuoksi kaksi kahden viikon jaksoa poissa töistä, ja tasasin rahatilannetta molemmilla kerroilla ottamalla pikavipin jonka maksoin seuraavasta tilistä pois." (mies 27 v.)

"Kesätyörahat tulossa, mutta kuluttaa piti heti." (mies 28 v.)

5.2 Käyttökohteet

Pikavippejä käyttäneiltä kysyttiin mihin tarkoitukseen pikavippiä on käytetty. Jokaista käyttökohdetta kohti vastaaja on voinut valita yhden vaihtoehdoista kulu-

tusluottoa, pikavippiä, molempia – ja jättämällä ruksaamatta kyseisen potentiaalisen käyttökohteen kohdalla mitään vaihtoehtoa ilmaista, että ei mitään näistä. Käyttökohteiden määritelmissä ei nähdäksemme pitäisi olla juurikaan validiteetti-ongelmia (eli niiden pitäisi olla selkeitä ja yksiselitteisesti käsitettäviä). Kuitenkin kategoriat juhliminen ja nautintoaineet saattavat leikata toisiaan niin, että alkoholia vaikkapa kotibileisiin ostanut voi katsoa käyttäneensä – tarkoitusta varten ottamaansa pikavippiä – joko nautintoaineisiin, juhlimiseen tai molempiin. Tämä on syytä huomioida kohtuullisessa määrin, kun tarkastellaan juhlimiseen ja nautintoaineisiin käytettyjä suurehkoja pikavippimääriä; ne saattavat olla jossain tapauksissa ikään kuin kahteen kertaan ilmoitettuja. Toisaalta osa vastaajista näyttää tarkoittaneen nautintoaineilla nimenomaan tupakkaa, jolloin vaara juhlimiskategorian kanssa päällekkäin menosta ei ole. Onko joku tarkoittanut nautintoaineilla huumausaineita – sitä emme ole lähteneet pohtimaan. Huumeiden käyttö suomala isnuorten parissa on joka tapauksessa varsin marginaalista massiivisen alkoholin käytön rinnalla (ks. esimerkiksi Hakkarainen ja Metso 2005); varmastikin suurin osa vastaajista on siis tarkoittanut nautintoaineilla alkoholia ja tupakkaa.

Nautintoaineiden käyttö, samoin kuin juhliminen, ovat niitä käyttökohteita, joiden kohdalla niin rikkaat kuin köyhät, työssä olevat kuin työttömät ja niin miehet kuin naisetkin turvautuvat helposti luottorahaan, ja usein pikavippiin. Silti yksinhuoltajat ja työttömät sekä työmarkkinoiden marginaalissa olijat ovat kärjessä, näissäkin, luottorahan käyttäjinä. Se, että kulutusluottorahan ja erityisesti pikavippien käyttökohteena nautintoaineet ja juhliminen nousevat kaiken kaikkiaan yli muiden kertonee siitä, että näillä rahoitusmuodoilla taataan "bileiden jatkuminen" – useissa tilanteissa, ja jopa yhteiskuntaluokasta riippumatta. Hedonismi on siis keskeinen luottorahan ja varsinkin pikavippien käyttökohde.

Ruoan, vuokran, kännykkäkulujen sekä muiden velkojen takaisinmaksun, myös yllättävien terveydenhoitokulujen sekä liikennekulujen kohdalla taloudellisesti hyvä- ja huonompiosaisten ero luotto- ja usein juuri pikavippirahaan turvautumisessa on paljon kirkkaampi: tällaisten peruselinkustannusten kohdalla nimenomaan vähäosaiset – työttömät, huonosti palkatut sekä yksinhuoltajat – turvautuvat pikavippeihin ja muuhun kulutusluottoon muita herkemmin.

Vaikuttaa siis siltä, että toinen kulutusluottorahaa, etenkin pikavippejä nielevä kohde on taloudellis-sosiaalisesti haavoittuvassa asemassa olevien peruselinkustannukset. Muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä käyttävät puolestaan enemmän taloudellisesti parempiosaiset, ja tällöin mainitsemistamme käyttökohteista isompiin hankintoihin ja hankkeisiin kuten lomamatkoihin ja kodin elektroniikkaan sekä sisustukseen.

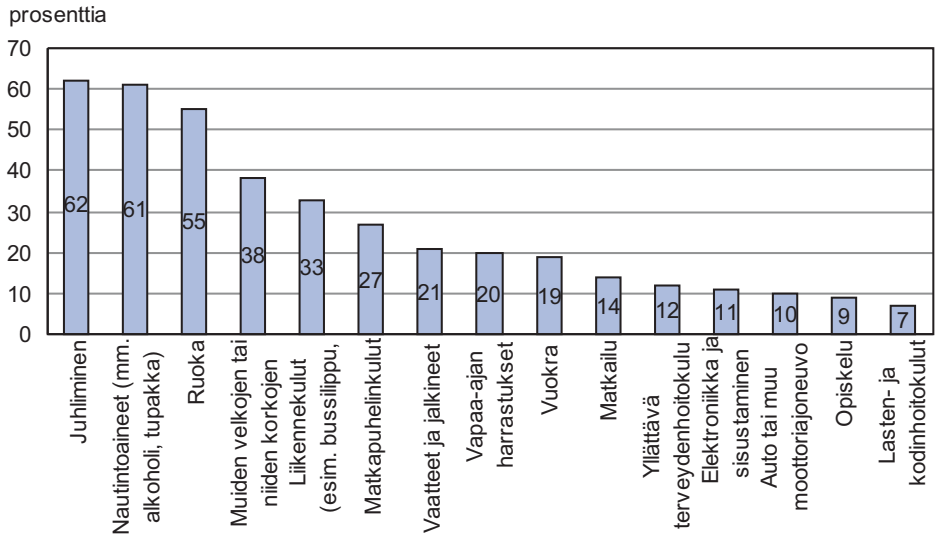

Kuva 22. Pikavippien käyttötarkoitukset

5.3 Käyttö jaettuna vuorokaudenajoittain

Kyselyyn vastanneita pikavippien käyttäjiä pyydettiin ilmoittamaan mihin vuorokauden aikaan pikavipin ottaminen oli tapahtunut. Mikäli vastaaja oli ottanut useampia pikavippejä hänellä oli mahdollisuus valita useampia vuorokauden aikoja jolloin pikavipin ottaminen oli tapahtunut. Tarkkoja kellonaikoja ei tarjottu, koska jälkikäteen voi olla vaikea muistaa tarkkaa kellonaikaa, johon luotonotto on sijoittunut, eteenkin jos tapahtumasta on aikaa. Toisaalta vuorokauden ajat aamu, päivä, ilta ja yö ovat suhteellisia käsitteitä, joiden määrittely voi jonkin verran vaihdella vastaajakohtaisesti. Päädyttiin kuitenkin niiden tarjoamiseen vastausvaihtoehtoina, vähemmän ongelmallisina kuin mitä hatarasti muistellut kellonajat olisivat olleet.

Kuten kuvasta 23 on nähtävissä, pikavipin ottaminen on keskittynyt päivään (42 prosenttia) ja iltaan (36 prosenttia). Aamu (15 prosenttia) ja yö (7 prosenttia) ovat ajankohtina vähemmän yleisiä. Siinä mielessä joissain kaavailuissa esillä ollut idea pikavippien yökäytön rajoittamisesta ei tämän aineiston valossa koskisi lopulta suurtakaan osaa itse pikavippien ottamisilmiöstä kaiken kaikkiaan.

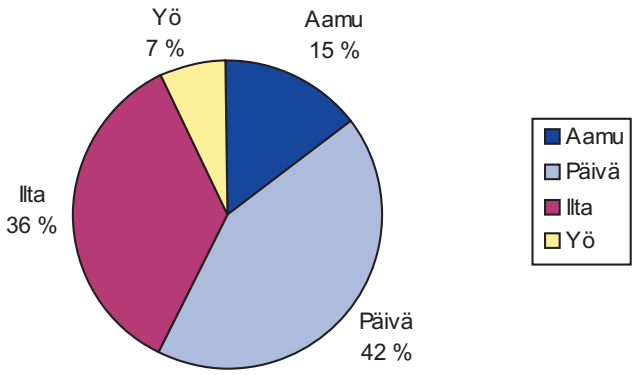

Kuva 23. Käyttö jaettuna vuorokaudenajoittain

5.4 Luotonottamisesta päättäminen sosiaalisena tapahtumana

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin pikavipin ottajilta tilannetta, jossa päätös pikavipistä on syntynyt. Pääosin päätös ottaa pikavippiä syntyi yksin (70 prosenttia). Harvemmin päätös oli tehty perheen tai elämänkumppanin (14 prosenttia) tai ystävien (14 prosenttia) kanssa. Vain 1 prosentti oli päätynyt pikavipin ottoon puolituttujen neuvosta.

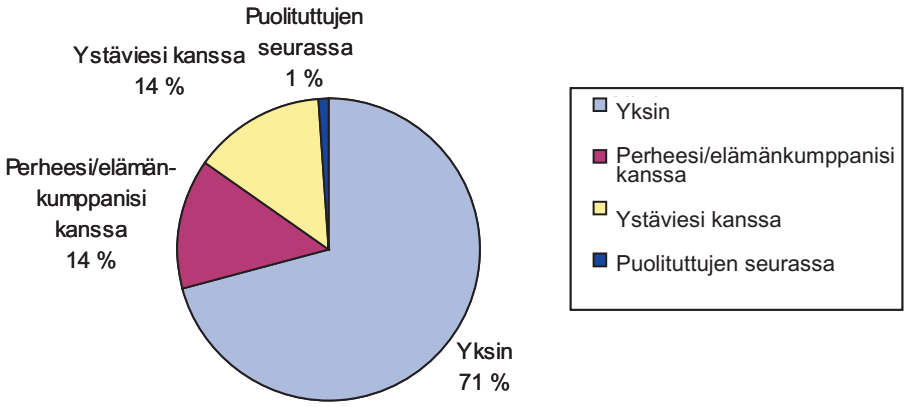

Kuva 24. Luotonottamisesta päättäminen sosiaalisena tapahtumana (n=421)

5.5 Pikavippien käytön toistuvuus

Näyttäisi siltä, että pikavipin käyttäminen ei yleensä jää yhteen kertaan, sillä ainoastaan 17 prosenttia pikavippiä joskus ottaneista vastaajista sanoo käyttäneensä pikavippiä vain kerran. 2–3 kertaa käyttäneitä löytyy 26 prosenttia. Yli puolet pikavipin käyttäjistä on käyttänyt 4–5 kertaa (18 prosenttia) tai kuudesti tai useammin (35 prosenttia). 2 prosenttia ei osannut sanoa kertojen määrää. Heidänkin voisi olettaa olevan ahkeria käyttäjiä – muun muassa siksi, että he eivät muista sitä, kuinka monta kertaa ovat pikavippiä ottaneet. Niistä, jotka olivat ylipäätään pikavippiä ottaneet, voi tarkastella vippaamiseen usein turvautumista taustatekijöiden mukaan. Sukupuoli ei juurikaan näyttänyt selittävän vaihtelua, tuloluokkakaan ei kovin voimakkaasti. Sen sijaan työmarkkina-asemalla näytti olevan selittävää voimaa asiaan. Työmarkkinoiden marginaalissa 49 prosenttia oli ottanut pikavippiä kuusi kerta tai useammin, työttömistä tai lomautetuista näin oli tehnyt 41 prosenttia, palkkatyöläisistä 36 prosenttia ja opiskelijoista 28 prosenttia.

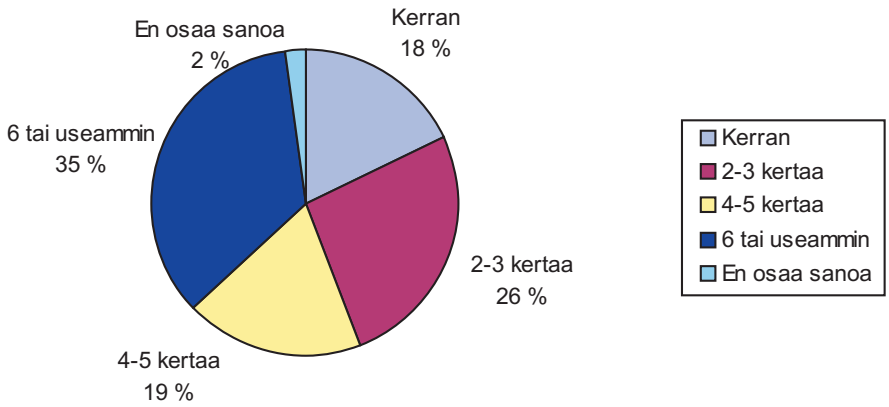

Kuva 25. Pikavippien käytön toistuvuus (n= 427)

6 Pikavippien ja muiden kulutusluottojen käyttäjien taustamuuttujien peilaaminen käyttökohteisiin

Tämä kappale perustuu taustamuuttujien ja kulutusluoton käyttökohteen ristiintaulukointien perusteella tehtyihin yhteenvetoihin. Taustan tämän kappaleen päätelmille voi lukea liitteestä 1.

Pikavippien otto näyttää kasautuvan heikossa taloudellisessa asemassa ja epävarmassa työmarkkinatilanteessa oleville: työttömille, työmarkkinoiden marginaalissa oleville, yksinhuoltajille, ja henkilöille, joiden kuukausitulot ovat alle 1500 euroa kuussa. Kun tarkastellaan pikavippien ja muiden kulutusluottojen ottamista käyttökohteiden mukaan, edellä mainittuja taustamuuttujien luokissa, saadaan esiin kiintoisaa informaatiota, joka kertoo niin pikavippaajien taloudellisesta tilanteesta kuin siitäkin, mihin lainatut rahat oikein kuluvat.

Lainattujen rahojen käyttötarkoituksesta kysyimme lomakkeessa tavalla, joka mahdollisti yhdelle ja samalle vastaajalle useamman kuin yhden käyttökohteen "ruksaamisen": tämä siksi, että useammin kuin kerran kulutusluottoa ottaneet ovat voineet ottaa luottoa useampiin eri tarkoituksiin, ja siksi, että kerrallakin otettu luottosumma on saatettu ottaa ja myös käyttää useampaan kuin yhteen tarkoitukseen samalla kertaa. Näin ollen prosentit, jotka jatkossa tulevat esiin, kertovat siitä, kuinka tyypillisesti tietyssä ihmisryhmässä on otettu jotakin kulutusluottoa tai nimenomaisesti pikavippiä tiettyyn tarkoitukseen ainakin kerran.

Perhemuoto on keskeinen erottelija tarkasteltaessa kulutusluottojen ja erityisesti pikavippien ottoa sosiaalisiin ja taloudellisiin taustamuuttujiin peilattuna. Yksinhuoltajat ovat kärjessä useiden käyttötarkoitusten kohdalla pikavipin ottajina: he ovat siis ottaneet mainittuihin kohteisiin pikavippiä useammin kuin muissa perhetilanteissa olijat. Vuokraan he ottavat kulutusluottoa, josta noin puolet pikavippiä, tyypillisemmin kuin muut. Myös yllättävä terveydenhoitokulu on yksinhuoltajille tyypillisempi kulutusluoton ottamistarkoitus. Ruoka sekä vaatteet ja jalkineet ovat niin ikään tyypillisempiä luotonottokohteita lapsiperheille (olipa huoltajia yksi tai kaksi) kuin muille. Tällöin otettu luotto on tyypillisesti pikavippi. Ilmeisesti yksinhuoltajien talou- dellisten ongelmien kasautumisesta kertoo se, että he ottavat myös "omiin tarpeisiinsa" – jotka eivät liity lapsiin – eli juhlimiseen ja nautintoaineisiin (tupakka ja alkoholi) kulutusluottoa tyypillisemmin kuin muut. Niistä yksinhuoltajista, jotka ovat ottaneet kulutusluottoa ylipäätään, 44 prosenttia on käyt-

tänyt luottorahaa myös juhlimiseen, ja 57 prosenttia alkoholiin ja tupakkaan. Tämä raha on ollut tyypillisemmin pikavippiä kuin muuta kulutusluottoa.

Pääasiallinen toiminta, toisin sanoen eräänlainen työmarkkina-asema, on niin ikään varsin voimakas kulutusluottokäyttäytymistä selittävä taustatekijä. Työmarkkinoiden marginaalissa olijat (muun muassa varusmiehet, kotiäidit, sairaslomalaiset, yms.) ovat yhdessä työttömien kanssa kirkkaasti kärjessä kulutusluoton, etenkin pikavippien käyttämisessä ruokaan (41 prosenttia ja 39 prosenttia), juhlimiseen (50 prosenttia ja 37 prosenttia), muiden velkojen tai niiden korkojen takaisinmaksuun (31 prosenttia ja 29 prosenttia), ja myös liikennekuiluihin (bussiliput ynnä muut sellaiset) sekä kännykkäkuluihin. Nämä luvut näyttäisivät kertovan niin kyseessä olevien ryhmien taloudellisesta ahdingosta, jossa aivan välttämättömiinkin asioihin kuten ruokaan on käytettävä lainarahaa – kuin myös ehkä talousasioiden vaikeasta kontrolloitavuudesta kyseessä olevissa ryhmissä (muiden velkojen takaisinmaksu lainrahalla sekä juhlimiseen käytetty lainattu raha). Kun katsotaan muita ryhmiä, kuten vakituisessa työsuhteessa olevia, huomataan, että matkailuun ja kodin elektroniikkaan otetaan kulutusluottoja vakaammassa työmarkkina-asemassa olevien joukossa. Samoihin asioihin, vaikkakin vähemmän, työttömät ottavat pikemminkin pikavippejä.

Tulotaso on niin ikään relevantti luotonottokäyttäytymisen selittäjä. Vuokraan, ruokaan, liikennekuluihin, velkojen takaisinmaksuun, juhlimiseen, matkapuhelinkuluihin sekä nautintoaineisiin otetaan pikavippejä nimenomaan alle 1500 euroa kuukaudessa ansaitsevien joukossa. Tulotaso vaikuttaa siihen, otetaanko pikemminkin pikavippejä vai muuta kulutusluottoa. Korkeammissa tuloluokissa otetaan tyypillisemmin muuta kulutusluottoa, varsinkin isompia ostoksia kuten kodin elektroniikkaa, autoa tai matkailua varten. Työttömät ja työelämän marginaalissa olevat eivät käytä näihin kohteisiin mitään lainarahaa, mutta jos jotakin, se on tyypillisemmin pikavippiä kuin muuta. Nautintoaineet, eli lähinnä alkoholi ja tupakka, muodostavat kuitenkin poikkeuksen: kaikissa tuloryhmissä niihin otetaan, jos jotakin lainaa, niin nimenomaan pikavippiä. Tuloluokassa 1500–2000 euroakin kuussa ansaitsevilla tämä on pikavippien käyttökohde 25 prosentissa tapauksista. Ilmeisesti tämä kertoo osittain tilanteista, joissa niin kova viinan tai tupakan himo iskee, että lainaa on saatava – nopeasti ja yhteiskuntaluokasta riippumatta.

Ikäryhmistä – jotka oli luokiteltu 18–20-vuotiaisiin, 21–23-vuotiaisiin, 24–29- vuotiaisiin ja sitä vanhempiin – toiseksi nuorin ikäryhmä eli 21–23-vuotiaat otti tässä aineistossa eniten kulutusluottoa ja pikavippejä vuokraan ja ruokaan, eli peruselinkustannuksiin. Ilmeisestikin tämän ikäisistä monet ovat juuri muuttaneet "omilleen" ja tämä on omiaan tuomaan taloudellista niukkuutta, jos tulot eivät ole suuret. Nuorimmassa ikäryhmässä eli 18–20-vuotiaiden piirissä käytettiin pikavippejä ja muita kulutusluottorahoja muiden velkojen takaisinmaksuun (23 prosenttia)

sekä nautintoaineisiin (34 prosenttia) ja juhlimiseen (34 prosenttia). Kännykkäkuluihinkin kului lainarahaa (16 prosenttia). Näiden rahankäyttömuotojen esiintyminen yhdessä ja tuon ikäisillä saattaisi kertoa jonkinlaisesta "ylivauhdikkaasta elämäntavasta", jossa raha-asioiden hallinta tuottaa ongelmia, mutta vauhti "bailaamispuolella" on kova.

Sukupuolten väliset erot ovat yllättävän pieniä. Isoimmat erot eniten ja miesten välillä ovat käyttökohteissa vaatteet (joihin naiset ottavat luottoa miehiä enemmän) ja auto tai muu moottoriajoneuvo (joihin miehet ottavat lainaa naisia enemmän). Lisäksi ruoan ja yllättävän terveydenhoitokulun kohdalla naiset käyttävät lainaraha hieman miehiä enemmän. Tällöin kyseessä on tyypillisemmin pikavippi kuin muu kulutusluotto.

Ruoka ja vuokra ovat asioita, jotka voidaan luokitella välttämättömiksi elinkustannuksiksi. Jos ja kun niihin on otettava kulutusluottoa, vieläpä pikavippiä, ja jos tällainen on vielä toistuvaa, lienee kyseessä köyhyysongelma: ihminen ei pysty selviämään peruselinkustannuksistaan ilman lainarahaa. Kännykkäkulut – hieman riippuen niiden suuruudesta ja siitä, mikä suuruuden on aiheuttanut – ja bussiliput ynnä muut sellaiset voisi myös nähdä perustavanlaatuisiksi tarpeiksi. Sekä puhelinta että mahdollisuutta liikkua paikasta toiseen tarvitsee voidakseen elää normaalia elämää. Vaatteet ovat sillä rajalla – riippuen vaatteista. Kuitenkin vaatteitakin on pakko hankkia, siinä mielessä vaatteiden ja jalkineiden ostaminen on tiettyyn pisteeseen saakka peruselinkustannuksiin kuluttamista.

Se, että näinkin paljon lainarahaa käytetään edellä mainittuihin asioihin, ja nimenomaan yksinhuoltajien, työttömien ja työelämän marginaalissa olevien, ikäryhmistä etenkin 21–23-vuotiden ja tuloryhmistä alle 1500 euron kuukausituloja ansaitsevien joukossa, kertoo mitä ilmeisimmin köyhyydestä. Näiden ryhmien piirissä esiintyy niukkuutta, jota ainakin hetkittäin yritetään paikata tai hoitaa lainarahalla, usein vielä pikavipillä. Tilanne alkaa saada Yhdysvalloista tutun "Poor pay more" -ilmiön piirteitä. Siellä luottomarkkinat ovat sirpaloituneet niin, että huonompituloisille ei ole juurikaan tarjolla muuta kuin korkeakorkoista Payday-lainaa (ks. Caplovitz 1967).

Se, että samoissa ryhmissä lainarahaa käytetään myös nautintoaineisiin eli alkoholiin ja tupakkaan sekä juhlimiseen, näyttää hämmentävältä – ja tahraa kuvaa "kärsivistä köyhistä". Miten voidaan saman aikaan lähes kärsiä nälästä ja juhlia? Vaikuttaa siltä, että 2000-luvun vähävaraiset ajattelevat, että heilläkin on oikeus pitää hauskaa. Kulutuksen nautinnot katsotaan nykyisin kuuluvan kaikkien kansalaisten huveihin – olipa tulotaso mikä tahansa. Pienituloisten kurkottelua kohti keskiluokan kulutusnormeja, johon lukeutuu nautinnollinen vapaa-ajan vietto, voitaneen pitää merkkinä kulutusyhteiskunnan kulttuurisesta paineesta (esim. Autio 2006).

Vapaa-ajan harrastuksiin, kodin elektroniikkaan ynnä muuhun sellaiseen sekä matkailuun käytettävä raha on selkeämmin vähintäänkin potentiaalista ylellisyyskulutusta. Näihin aineiston parempituloiset ottavat kulutusluottoa tyypillisemmin kuin huonompituloiset. Sikäli kuin heikompituloiset ottavat lainaa näihin tarkoituksiin, se on tyypillisemmin pikavippiä kuin muuta kulutusluottoa. Se, että pikavippiä käytetään toisten velkojen ja niiden korkojen takaisinmaksuun, kertoo sosiaalis-taloudellisesta ongelmasta: otetaan velkaa velan päälle. Siinä rakennetaan korttitaloa, joka väistämättä kaatuu jossain vaiheessa, elleivät tulot selkeästi nouse. Siksi on huolestuttavan näköistä, että aineistossamme näyttää esiintyvän tätä ilmiötä niinkin paljon.

7 Johtopäätökset

Pikavippien otto näyttää kasautuvan työmarkkinoilla epäsuotuissa asemissa oleville (työttömille ja työmarkkinoiden marginaalissa olijoille) ja huonotuloisille. Perhetilannetta katsottaessa huomataan, että pikavipit kasautuvat muita enemmän yksinhuoltajille ja hieman vähemmän muille lapsiperheille. Muiden kulutusluottojen käyttö on logiikaltaan osin toisenlaista. Pikavippejä, toisin kuin useita muita kulutusluottoja, saa helposti, köyhäkin: lainan ottaja ei tarvitse vakuuksia, ei vakituista työpaikkaa eikä takauksia. Tällaisia edellytetään yleensä muun muassa pankkien myöntämissä kulutusluotoissa.

Pikavipit poikkeavat muista otetuista kulutusluotoista tässä aineistossa muillakin tavoilla: niitä käytetään pääsoin eri tarkoituksiin kuin muita kulutusluottoja. Kun jälkimmäisiä käytetään, ei pelkästään mutta pitkälti isompiin ostoksiin ja hankkeisiin, eli matkailuun, kodin elektroniikkaan ja sisustukseen sekä vapa-ajan harrastuksiin, pikavipeillä rahoitetaan suurelta osin peruselinkustannuksia. Pikavippejä käytetään ruokaan, vuokraan, muiden velkojen ja niiden korkojen takaisin maksuun ja kännykkäkuluihin. Lisäksi niitä käytetään myös nautintoaineisiin, alkoholiin ja tupakkaan, sekä juhlimiseen. Pikavippien käyttö peruselinkustannuksiin kertoo pikavipin ottajien suhteellisesta köyhyydestä tai siitä, että heidän rahaasiansa eivät ole kunnossa. Ruoka ja vuokra ovat asioita, joihin kohtuuden nimissä ihmisen rahojen pitäisi riittää. Katsottaessa pikavipin ottajien työmarkkina-asemaa ja tulotasoa, ja vielä perhetilannetta – eli yksinhuoltajien suurehkoa osuutta pikavipin ottajissa – tulkinta köyhyydestä pikavipin ottamistarpeen usein esiintyvänä taustekijänä vahvistuu.

Tämän tutkimuksen valossa näyttää siltä, että köyhät pyrkivät lainarahalla, tyypillisesti vielä pikavippien ottamisella, paikkaamaan sietämättömän huonoa rahatilannettaan, jossa tulot eivät oikein riitä edes peruselinkustannuksiin. Metodi rahattomuustilanteiden korjaamiseksi on sikäli äärimmäisen huono, että pikavipeistä maksetaan varsin suurta korkoa. Siinä vaiheessa, kun joudutaan ottamaan uutta pikavippiä edellisten korkojen maksamiseksi, ollaan jo jonkinlaisessa kierteessä. Tulosten mukaan pikavippiä otettiin myös vanhojen velkojen ja niiden korkojen takaisinmaksuun. Pikavippien otto voi myös muodostua tavaksi: noin kolmasosa siihen joskus turvautuneista oli ottanut pikavippiä vähintään kuusi kertaa.

Ihmetystä, jopa potentiaalista paheksuntaakin voi herättää se, että huono-osaiset ja vähävaraiset, jopa köyhyysongelmien kanssa kamppailevat yksinhuoltajat, käyttävät ilmoituksensa mukaan pikavippirahoja myös juhlimiseen sekä nautintoaineisiin (alkoholiin ja tupakkaan). Näin tekevät jotkut niin sanotut parempiosaisetkin; myös heillä nimenomaan juhliminen on joskus pikavippi-rahoitteista puuhaa. Mutta miten köyhemmillä, joilla ruoastakin on pulaa, on varaa tällaiseen?

Varmaan kyse on siitä, että ihminen ei aina käyttäydy järkevästi. Halujen kontrollointi on osalle kuluttajista vaikeaa, mikä saattaa johtaa ylilyönteihin rahankäytössä (esim. Koljonen 2001). Aution (2006) tutkimuksen mukaan itsekontrolliin kuluttajuuttaan rakentavat nuoret osaavat nauttia sekä rahan säästämisestä että tuhlaamisesta. Pääsääntöisesti rahankäyttö pysyy nuorilla kontrollissa, vaikka tilapäisesti osataan nauttia kulutuksen iloista, kuten juhlimisesta tai elokuvissa käynnistä.

Nykyajan köyhät ovat erilaisia kuin 50-luvulla, sodan jälkeisessä niukkuuden Suomessa, jossa vähäosaiset elää kituuttivat hiljaa vaatimatonta elämäänsä. Hedonistinen mentaliteetti, joka läpäisee koko kulttuuri-ilmaston, on ehkä yksi taustatekijä: köyhäkin katsoo, että hänelle on oikeus nauttia elämästään. Nuorten kulutusta tutkineet Minna Autio ja Petri Paju (2005, 27–28) toteavat, että nykyaikaiselle kuluttajalle ei riitä perustarpeiden tyydyttäminen, vaan kulutus liittyy myös yhteisöllisyyteen ja elämäntyyliin. Tämä on tyypillistä etenkin nuorille ikäryhmille: tutkimuksen mukaan nuorilla kuluu alkoholiin, ravintoloissa syömiseen ja ulkomaanmatkailuun suhteellisesti enemmän rahaa kuin vanhemmilla ikäryhmillä (mts. 29). Kun vanhemmille, juuri sodan jälkeen varttuneille sukupolville ja vielä osalle nyt keski-ikäisistäkin säästäväisyys on usein hyve sinänsä, tulotasosta riippumatta, nuoret elävät korostetun säästeliäästi vain silloin, kun on pakko. Suurin osa heistä sanoo avoimesti, että kuluttaisi toki enemmän, jos vain voisi (ks. Wilska 2001, 57).

On myös väitetty, että eläminen pätkätyömarkkinoilla ja jatkuvassa tulevaisuutta koskevassa epävarmuudessa ruokkii nuorissa "tässä ja nyt" -eetosta. Ainakin eläminen yli varojen, niin että lainaraha käytetään hedonistiseenkin kulutukseen, kertoo jonkin asteisesta "ei huolta huomisesta" -elämänasenteesta. Joissain tapauksissa lainarahan käyttäminen päihteisiin tai rahapelien pelaamiseen kertoo lisäksi lainan ottajien riippuvuusongelmasta, jota helppo ja nopea lainojen saanti on omiaan ylläpitämään. Avovastauksissa nousikin esiin myös pelihimo, jota ei ollut huomattu erikseen kysyä kyselylomakkeessa.

Vähävaraisten runsasta pikavippeihin turvautumista voi pitää yhteiskunnallisena ongelmana, koska se tuo muassaan velkaantumista, talouden hallinnan menetystä, luottohäiriömerkintöjä ja monenlaisia kustannuksia, niin kyseisille yksilöille kuin yhteiskunnallekin. Lisäksi se kytkeytyy mitä ilmeisimmin toisaalta nuorten, toisaalta köyhien velkaantumiseen, joka alkoi kasvaa laman loputtua, paradoksaalisesta 90-luvun loppupuolen nousukauden myötä. Nuorten kohdalla opintolainat ovat usein kasvattamassa velkataakkaa. Lisäksi työttömyys ja nuorten hutera sijoittuminen työmarkkinoille – lyhytaikaisine pätkätyösuhteineen ja osa-aikatöineen – on ollut omiaan huonontamaan nuorten suhteellista taloudellista asemaa. Lisäksi nuorten tulokehitys oli laman jälkeen, 90-luvun lopulla, muita ikäluokkia heikompaa (Iivari 2000, 129–131).

On merkillepantavaa, että aineistossamme eniten pikavippejä, varsinkin peruselinkustannuksiin, ottavat työttömät ja työmarkkinoiden marginaalissa olevat, perhe-

tyypeittäin katsottuna yksinhuoltajat, tuloluokittain heikkotuloiset (1000–1500 euroa kuussa ansaitsevat) ja pikavipin ottoa olemassa olevaan taloudelliseen tilanteeseen peilattuna ne, joilla on opintolainaa. Nämä ryhmät ovat täsmälleen samoja, joille Iivarin (2000) mukaan alkoi kehittyä myös ylivelkaantumisongelmia 1990-luvun lopulla. Etenkin alle kolmekymmentävuotiaiden ryhmässä työttömyys ja ns. muu syy (eli epämääräisempi syykimppu) alkoivat 90-luvun lopulla selittää velkaantumista enemmän kuin vanhemmissa ikäryhmissä. Tuolloin nuorempien ikäryhmien ylivelkaantumisen syyt alkoivat monimuotoistua ja velkaneuvojiltakin osin hämärtyä. Mukana oli entistä enemmän ainakin sekalaisia kulutusluottoja ja osin myös raha-asioiden hoitamiskyvyttömyyttä. (Mts. 129–131)

Laman jälkeen ihmisiä velkajärjestelyihin ajaneet ylivelkaantumisongelmat liittyivät pienempiin rahasummiin kuin lama-aikana (mt.). Joka tapauksessa kyse on samasta, vaikka pienemmässä mittakaavassa: lainaa ottanut ei kykene selviämään velkojensa koroista ja takaisinmaksusta. Kulutusluottojen ja pikavippien käytön kasvu on omiaan tuottamaan, ja jo tuottanut, velkaongelmaisia. Summat voivat olla pieniä, ongelmat silti suuria.

Sen sijaan monet niistä seikoista, joita on pikavippitoiminnan yhteydessä nostettu esiin suurina ongelmina, eivät tämän tutkimuksen valossa näytä olevan merkittäviä ilmiöitä. Kauhukuva siitä, että ihmiset ottaisivat kännykkävippejä painostettuina edesvastuuttomassa tilassa yön pimeimpinä hetkinä, ei saa tutkimuksestamme juurikaan tukea. Selvittäessämme niitä sosiaalisia tilanteita, joissa lainanottopäätös syntyy, kävi ilmi, että valtaosin päätös on tehty yksin, joskus perheenjäsenten seurassa, harvemmin kavereiden ja todella poikkeustapauksissa puolituttujen seurassa. Eli oletus sosiaalisesta paineesta pikavippien oton taustalla ei juuri saanut tukea. Myös yöaikaan oli tehty vain pieni osa pikavipin ottamispäätöksistä. Sen sijaan huoli päihtyneenä tehdyistä lainapäätöksistä on tutkimuksemme valossa osin aiheellinen: peräti noin kolmasosa on ainakin joskus tehnyt päätöksen ottaa lainaa enemmän tai vähemmän humalassa (joka on olettavasti ollut pikavippiä, vaikkakaan asiaa ei eritelty lomakkeen kysymyksessä). Myös saaduissa avovastauksissa tällaisia tilanteita on kuvailtu.

Suurimpana nuorten luoton ja etenkin pikavippien ottoon liittyvänä ongelmana hahmottuu tämän tutkimuksen valossa taloudellisesti huono-osaisten köyhtyminen entisestään korkeakorkoisten pikavippien ottamisen myötä. Monien nuorten, ja etenkin nuorten perheiden suhteellinen köyhyys vauraassa Suomessa on yhteiskunnallinen ongelma, joka saa vain yhden uuden ulottuvuuden heidän runsaan pikavippien käyttönsä myötä. Mutta jos helposti saatavien kulutusluotojen ja etenkin pikavippien ottaminen ovat omiaan pahentamaan heidän ongelmiaan, ei ole vaikeata arvata, että tällä on heille ja heidän lapsilleen pikemminkin kielteisiä kuin myönteisiä taloudellis-sosiaalisia seurauksia.

Lähteet

Asiakastieto. 2006a. Maksuhäiriöiden määrä kasvoi viime vuonna [Viitattu 14.11.2006] (www-dokumentti).
http://www.asiakastieto.fi/asiakastieto/ajankohtaista.jsp?l1=1&T=nu&A=188

Asiakastieto. 2006b. Tili- ja kertaluottojen osuus velkomustuomioista nousussa. [Viitattu 14.11.2006] (www-dokumentti).
<http://www.asiakastieto.fi/asiakastieto/ajankohtaista.jsp?l1=1&T=nu&A=209>

Autio, Minna. 2006. Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1066 & Nuorisostutkimusseura- and verkosto, julkaisuja 65. Helsinki.

Autio, Minna ja Heinonen, Visa. 2002. Nuorten kulutuksen moraali ja moraalitalous. Teoksessa Autio, Minna, Eresmaa, Ilppo, Heinonen, Visa, Koljonen, Virpi, Paju, Petri ja Wilska, Terhi-Anna: Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Helsinki, 204–231.

Autio, Minna ja Paju, Petri. 2005. Johdanto – Osta Itsellesi Elämä? Teoksessa Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot vuosikirja. Toimittaneet Autio, Minna ja Paju, Petri. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Nuora, Stakes, Helsinki, 6–12.

Caplovitz, David. 1967. The poor pay more: consumer practices of low-income families. New York. Free Press.

Eskola, Antti. 1981. Sosiologian tutkimusmenetelmät I. WSOY, Juva.

Hakkarainen, Pekka ja Metso, Leena. 2005. Märkä pilvi ja vuosi 2004. Yhteiskuntapolitiikka-lehti 3, 252–265.

Iivari, Juhani ja Rastas, Merja. 1996. Takuun varassa. Takuu-Säätiö ylivelkaantuneiden auttajana. Raportteja 188. Stakes. Helsinki.

Iivari, Juhani. 2000. Ylivelkaisuus ja köyhyys – erottamattomat kaksoset? Teoksessa "Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros." Toimittaneet Heikkilä, Matti ja Karjalainen, Jouko. Gaudeamus, Helsinki.

Koljonen, Virpi. 2001. "Se menee, mikä tulee". Ylivelkaantuminen nuorena selvinneiden näkökulmasta. Kuluttajaekonomian julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, taloustieteen laitos.

Koljonen, Virpi. 2002. Nuorten velkaantuminen ja maksuhäiriöt. Teoksessa Autio, Minna, Eresmaa, Ilppo, Heinonen, Visa, Koljonen, Virpi, Paju, Petri ja Wilska, Terhi-Anna: Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Helsinki, s. 12–119.

Kuluttajavirasto. 2006. Kuluttajaviraston uutiskirje 8/2006. [Viitattu 14.11.2006] (www-dokumentti)
<http://www.kuluttajavirasto.fi/user/loadFile.asp?id=6312>

Lehtinen, Anna-Riitta ja Leskinen, Johanna. 2005. Irtiottoa ja riippuvuutta – velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa. Teoksessa "Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja." Toimittaneet Autio, Minna ja Paju, Petri. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Nuora, Stakes, Helsinki, s. 92–101.

Muttilainen, Vesa. 2002. Luottoyhteiskunta: Kotitalouksien velkaongelmat ja niiden hallinnan muodonmuutos luottojen säännöstelystä velkojen järjestelyyn 1980- ja 1990-luvun Suomessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki

Nuorisobarometri 2001. Selvitys 15–29-vuotiaiden suomalaisnuorten asenteista. Opetusministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Helsinki.

Paju, Petri. 2002. Nuorten kulutuksen moraali ja moraalitalous. Teoksessa Autio, Minna, Eresmaa, Ilppo, Heinonen, Visa, Koljonen, Virpi, Paju, Petri ja Wilska, Terhi-Anna: "" Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Helsinki, s.

Piskonen, Elina. 2006. Helpoilla luotoilla umpikujaan – tutkimus kulutusluotoilla ylivelkaantuneista Takuu-Säätiön asiakkaista. Taloustieteen laitoksen selvityksiä. Kuluttajaekonomia.

Rahoitusmarkkinaraportti No 3-2006, kuvioliite s. 5 kuva 2 kotitalouksien luottokanta

Saarela, Pekka. 2000. Nuorisobarometri 2000. Selvitys 15–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten asenteista. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki.

Väisänen Tylle. 2005. Opiskelijoiden taloudellinen hyvinvointi ja vuokranmaksuvaikeudet. Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos. Julkaisematon.

Wilska, Terhi-Anna. 2001. Nuorten toimeentulo ja kulutus. Teoksessa "Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot -vuosikirja.". Toimittanut Tapio Kuure. Nuorisotutkimusverkosto, Nuora & Stakes. Helsinki 2001.

Liite 1

Kulutusluottojen ottajien taustamuuttujat ristiintaulukoituna luottojen käyttäkohteiden mukaan

	Vuokra	Ruoka	Vaatteet ja jalkineet	Opiskelu
Sukupuoli	Ei eroja ryhmien välillä.	32 % naisista oli ottanut jotain kulutusluottoa ruokaan, miehillä vastaava luku oli 25 %. Pikavippi on muuta kulutusluottoa yleisempi tyyppi.	Naisista 26 % oli ottanut kulutusluottoa, pikavippiä tai molempia vaatteisiin tai jalkineisiin. Miehistä ainoastaan 12 %.	Sekä miehet että naiset käyttävät erittäin vähän kulutusluottoja opiskeluun.
Ikäryhmä	21-23-vuotiaista 15 % oli ottanut jotain kulutusluottoa tähän tarkoitukseen, vastaavasti 18-20-vuotiaista 12 % ja 24-29 -vuotiaista 10 %.	21-23-vuotiaista 36 % oli ottanut jotain kulutusluottoa tähän tarkoitukseen, vastaavasti 18-20-vuotiaista 28 % ja 24-29-vuotiaista 19 %. Pikavippi ollut muita kulutusluottoja yleisempi rahoitusmuoto ruoan ostoon.	21-23-vuotiaista 22 % oli ottanut jotain kulutusluottoa tähän tarkoitukseen, vastaavasti 18-20-vuo- tiaista 17 % ja 24-29 -vuotiaista 16 %.	Hieman yli 8 % on ottanut jotain kulutusluottoa tähän tarkoitukseen. Ikäryhmien väliset erot olemattoman pieniä.
Kuukausittainen tulotaso ennen veroja	Tyypillisimmin kulutusluottoa otetaan vuokraan tulotason ollessa 501-1500 €:: tämän tulotason omaavista hieman alle 15 % käyttää vuokraan. Yli 2000 euro kuussa – tuloluokassa kulutusluoton ottaminen harvinaisempaa.	Tuloluokista 501-1500 € kuukausituloilla kulutusluoton ottaminen ruokaan on kaikista tyypillisintä: tämä kulutusluotto on ennen kaikkea pikavippiä.	Yleisintä käyttö on tuloluokissa 1001-2000 € kuussa ja tällöin se on pääsääntöisesti muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä. Alle 500 € tuloluokassa pikavipin käyttäminen vaatteisiin on tyypillisempää kuin muun kulutusluoton käyttäminen.	Ei eroja ryhmien välillä.
Perhemuoto	Perhemuodoista yksinhuoltajat ottavat eniten kulutusluottoa vuokraan (18 %), josta puolet on pikavippiä. Toiseksi eniten ovat vuokraan käyttäneet yksin asuvat (14 %).	Tässä joukossa yksinhuoltajat ovat ryhmä, joka käyttää eniten rahaa ruokaa. Toisena tulevat muut perhetyypit, joissa on lapsia (35 %). Kolmantena yksin asuvat (32 %). Kaikissa ryhmissä suhteellisesti enemmän pikavippiä, mutta ilmiö korostuu eniten yksinhuoltajilla.	Yksinhuoltajissa suurin prosentuaalinen osuus tähän tarkoitukseen luotonottajia (39 %). Toiseksi tyypillisintä se on muissa perheissä, joissa lapsia (28 %). Yksinasuvat, avio- tai avoliitossa, lapsettomat, vanhempien luona asuvat sekä kimppakämppäläiset ovat 20–14 % välissä.	Ei eroja ryhmien välillä.
Pääasiallinen toiminta	Ei eroja ryhmien välillä.	Kulutusluoton muotona ennen kaikkea pikavippiä. Työmarkkinoiden marginaalissa olevista (41%) ja työttömistä/lomautetuista (39 %) huomattava osuus käyttää kulutusluottoa ruokaan. 27 % opiskelijoista ja 25 % palkkatyöläisistä ottanut tähän tarkoitukseen.	Työttömät ottaneet eniten kulutusluottoa tähän tarkoitukseen (23 %). Lisäksi he ovat ainoa ryhmä, jossa pikavippi on muuta otettua kulutusluottoa yleisempää. Työmarkkinoiden marginaalissa ja palkkatyöläisten piirissä alle 20 % ottanut tähän kulutusluottoa. Opiskelijoista 16 %, siitä puolet pikavippiä ja puolet muuta.	Ei eroja ryhmien välillä.

	Auto tai muu mootiriajoneuvo	Matkailu	Liikennekulut (esim. bussi- tai junalippu, bensakulut)	Elektroniikka ja sisustaminen
Sukupuoli	Auto on pääosin miehisen luotonoton käyttökohde. Miehistä 21 % on ottanut tätä käyttötarkoitusta varten kulutusluottoa, kun taas naisista 10 %. Pelkkää kulutusluottoa ottaneita on 13 %, kun pelkästään pikavippiä ottaneita on 3 %.	Ei eroja ryhmien välillä.	Ei eroja ryhmien välillä.	Ei eroja ryhmien välillä.
Ikäryhmä	Kulutusluoton käyttö tähän tarkoitukseen kasvaa iän myötä. Vanhimmassa ikäryhmässä osuus on 22 %, keskimmäisessä 17 ja nuorimmassa 10 %. Muut kulutusluoton muodot kuin pikavippi ovat tyypillisempiä.	Nuorin ikäryhmä käyttää tähän tarkoitukseen pikavippiä kun taas vanhemmat ikäryhmät käyttävät muita kulutusluoton muotoja. Kokonaisuudessa 18-20-vuotiaista 8 %, 21-23-vuotiaista 11 % ja 24-29-vuotiaista 13 % on ottanut jotain kulutusluottoa tähän tarkoitukseen.	Keskimmäisestä ikäryhmästä 20 % on ottanut jotain kulutusluottoa tähän tarkoitukseen, kun taas 18-20-vuotiaista 17 % ja 24-29-vuotiaista 17 %. Pikavippi on muita kulutusluottoja tyypillisempi.	Muut kulutusluoton muodot kuin pikavippi selvästi yleisempiä kaikissa ikäluokissa. Kulutusluottoa ottaneiden osuus kasvaa nuorimpien 15 %:sta vanhimpien 29 %:iin.
Kuukausittainen tulotaso ennen veroja	Pääosin muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä, käyttäjien osuus nousee tulotason mukaan. Vaihtelee 32 % ja 7 % välillä.	Alle 500 € kuukausituloilla otetaan enemmän pikavippiä kuin muuta kulutusluottoa (noin 5 %). Muu kulutusluotto on tyypillisempää ylemmissä tuloryhmissä. Näissä ryhmissä luottoa oli otettu 11-14 %.	Alle 1500 € tuloluokissa pikavippiä otetaan suhteellisesti useammin kuin muuta kulutusluottoa. Yleisintä tuloluokissa 1001-1500 €/kk (22 %), seuraavaksi tulevat tätä alemmat tuloluokat ja toisaalta 1500-2000 €/kk. (19-16 %).	Pikavipin käyttö on marginaalista. Sen sijaan muita kulutusluottoja otetaan niin, että ilmiö lisääntyy tulotason noustessa. Käyttäjien osuus vaihtelee tuloryhmittäin 36-12 % välillä.
Perhemuoto	Pääosin kulutusluottoa. Lapsiperheelliset erottuvat kulutusluoton ottamisessa (27 %). Muissa ryhmissä kulutusluottoa on otettu 19-14 % verran. Kimppakämppäläisistä vain 4 % kulutusluoton käyttäjiä.	Ei eroa ryhmien välillä.	Ei eroja ryhmien välillä.	Muuten käytetty muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä, paitsi vanhempien luona asuvat ostaneet pikavipillä. Lapsiperheillä (32-25 %) on kulutusluoton käyttö tyypillisempää kuin muilla (26-13 %).
Pääasiallinen toiminta	Tyypillisintä palkansaajien piirissä (27 %). Kiintoisaa, että toiseksi tyypillisintä palkkatyön marginaalissa olevien piirissä (14 %). Työttömät ja työmarkkinoiden marginaalissa olijat käyttäneet yleisemmin pikavippiä tähän tarkoitukseen kuin muita kulutusluottoja.	Palkkatyössä olijoilla tyypillisimmin kulutusluottoa (12 %), joka on tyypillisemmin muuta kuin pikavippiä. Muissa ryhmissä on päinvastoin. Työttömillä pikavipillisyys korostuu eniten.	Pikavippiä otettu kaikissa toimintatyypeissä muita kulutusluottoja enemmän. Työttömistä 26 %, työmarkkinoiden marginaalissa 22 % ja opiskelijat sekä palkkatyöläiset alle 16 %.	Palkkatyössä olijoista 33 %, työttömistä 19 %, työmarkkinoiden marginaalissa olijoista 17 %, opiskelijoista 14 %. Muissa ryhmissä luoton muoto on lähinnä muuta kuin pikavippiä, mutta työttömillä luottotyyppien välillä ei isoa eroa.

	Juhliminen	Muiden velkojen tai niiden korkojen maksaminen	Yllättävä terveydenhoitokulu	Vapaa-ajan harrastukset
Sukupuoli	Naisista 29 % on ottanut jotain kulutusluottoa juhlintaan, kun taas miehistä 27 %. Naiset ottavat nimenomaan pikavippejä, miehet jonkin verran naisia enemmän myös kulutusluottoja juhlimiseen.	Naiset ottavat miehiä enemmän sekä pikavippejä että muita kulutusluottoja tähän tarkoitukseen: naisista 24 % ja miehistä 20 %.	Naisista 10 % ja miehistä 6 % käyttänyt tähän tarkoitukseen. Ero selittyy lähes kokonaan naisten aktiivisemmalla pikavipin käytöllä.	Ei eroja ryhmien välillä.
Ikäryhmä	Pikavippi on tähän tarkoitukseen muita suositumpi kulutusluoton muoto. Eniten käyttävät 18-20 -vuotiaat (35 %) ja 21-23-vuotiaat (30 %). Vanhimmat käyttävät vähiten (19 %).	Otettaessa lainaa velkojen takaisinmaksuun iän vaikutus korostuu niin, että erityisesti nuorimmat ottavat suhteellisesti enemmän pikavippejä kuin kulutusluottoja velkojen takaisinmaksuun. Vanhimmassa ikäryhmässä tilanne on käänteinen. Ikäryhmien välinen ero kulutusluo- ton otossa tähän tarkoitukseen on pieni; vaihtelua 23-20 % välillä.	Ilmiö pieni. Kulutusluoton käyttöaste ikäryhmittäin 8,2-6,8 %.	Vanhin ikäluokka käyttää eniten (16 %) tähän tarkoitukseen. Ero selittyy muiden kulutusluottojen kuin pikavippien käytöllä. Nuorimmat (11 %) ja keskimmäinen (9 %).
Kuukausittainen tulotaso ennen veroja	Pikavipin käyttö juhlimiseen on ylei- sempää kuin muiden kulutusluottomuotojen käyttö kaikissa muissa tuloluokissa paitsi ylimmässä. Yleisintä kulutusluoton käyttö on tuloluokassa 1001-1500 €/kk (34 %). Sitä alemmissa tuloluokissa käyttäjien osuus on noin 31%, 1501-200 € tuloluokassa 26 % ja yli 2000 € tienaavilla 12 %.	Velkojen maksuun pikavipin käyttö on muita kulutusluoton muotoja yleisempää alle 1500 € tuloluokissa. Eniten tähän tarkoitukseen käytetään kulutusluottoa 1001-1500 € tuloluokassa (27 %), sitten 501-1000 €, sekä 1501-2000 € tuloluokissa (25-24 %). Alle 500 € kuussa ansaitsevista 19 % ja yli 2000 € ansaitsevista 14 % käyttänyt tähän tarkoitukseen.	Marginaalista. Käyttähien määrä vaihtelee 9-4 % välillä.	1001-1500 € tuloluokassa 18 %, 1501-2000 16 %, yli 2000 € 12 %. Alemmissa tuloluokissa otetaan enemmän kulutusluottoa tähän tarkoitukseen ja silloin se on pääasiassa pikavippiä.
Perhemuoto	Kulutusluoton muoto pääosin pikavipillistä. Yksinhuoltajista 44 % on ottanut kulutusluottoa juhlimiseen, ja muilla ryhmillä osuus on 34-29 % paitsi lapsettomilla avio- tai avoliitossa elävillä perheillä (20 %).	Ei eroa ryhmien välillä.	Yksinhuoltajat suurin yksittäinen ryhmä (29 %) ottamaan kulutusluottoa tähän tarkoitukseen ja tästä noin 2/3 on otettu pikavipillä. Loput ryhmät 9-3 % välissä.	Ei eroja ryhmien välillä.

Pääasiallinen toiminta	Selkeästi kaikissa ryhmissä suhteellisesti enemmän pikavipin käyttöä kuin muita kulutusluottoja. Työttömistä peräti 49,5 % käyttänyt juhlimiseen. Vastaavasti työmarkkinoiden marginaalista 37 %, palkkatyöläisistä 26 % ja opiskelijoista 24 %.	Työttömillä/lomautetuilla sekä työmarkkinoiden marginaaliryhmillä pikavippien käyttö on huomattavasti merkittävämpää kuin muiden kulutusluottomuotojen käyttö. Työttömillä 31%, työmarkkinoiden marginaalissa 29 %, palkkatyöläisten piirissä 23 %, opiskelijoilla 17 %.	Työmarkkinoiden marginaalissa olijat ovat ottaneet (14 %) ja työttömät 12 %) kulutusluottoa tähän tarkoitukseen ja luoton muoto on ollut pääosin pikavippiä. Muuten alle 6 %.	Luoton muoto on ollut pääosin pikavippiä työmarkkinoiden marginaalissa olijoilla sekä työttömillä/lomautetuilla. Palkkatyöläisillä enemmänkin muuta kulutusluottoa kuin pikavippiä. Edellä mainituilla ryhmillä kulutusluoton käytön osuus on 15-17 % välillä. Opiskelijoilla harvinaisempaa (8 %).

	Matkapuhelinkulut	Nautintoaineet (mm. alkoholi, tupakka)	Lasten- ja kodinhoitokulu	Yhteenveto
Sukupuoli	Ei eroja ryhmien välillä.	Käyttö menee hyvin tasoihin, naisista 7 ja miehistä 26,5 % käyttänyt tähän tarkoitukseen. Naiset aktiivisempia pikavipeissä kun taas miehet naisia aktiivisempia muissa kulutusluotoissa.	Ei eroja ryhmien välillä.	Miehet ottavat kulutusluottoa enemmän autoon liittyen, naiset taas vaatteisiin. Muiden velkojen takaisinmaksuun ja yllättäviin tarveydenhoitokuluihin naiset ottavat kulutusluottoa miehiä enemmän. Myös ruokaan. Kulutusluoton nautontoaineisiin käyttämisessä sukupuolet varsin lähellä toisiaan, ns. juhlimisessa naiset hieman miesten edellä luotollisuudessa.
Ikäryhmä	Puhelinkulujen maksaminen hoituu hieman useammin pikavipeillä kuin muilla kulutusluotoilla. 18-20-vuotiailla (16 %) tämä käyttötarkoitus on yleisempi kuin 21-23-vuotiailla (12 %) tai 24-29 -vuotiailla (9 %).	Nautintoaineiden ostaminen on hyvin tyypillinen ja merkittävä pikavippien käyttökohde. Nuorimmassa ikäryhmässä 34 % ottanut jotain kulutusluottoa, pääosin pikavippiä, nautintoaineisiin. Vastaava luku keskimmäisessä ikäryhmässä on 30 % ja vanhimmassa ikäryhmässä 17 %.	Käyttö pientä, vaihtelee ikäryhmittäin 2-4 % välillä.	Pikavipin käyttö laskee iän noustessa lähes kaikkien käyttökohteiden tapauksissa. Muiden kulutusluottojen suhteellinen osuus taas nousee nuoremmista vanhempiin siirryttäessä.

Kuukausittainen tulotaso ennen veroja	Pikavippiä otetaan useammin alle 1500 € tuloluokissa. 500-1500 € (15 %), alle 500 (13 %) ja 1501-2000 € (10 %.)	Kaikissa tuloluokissa pikavipin käyttö on muita kulutusluottoja yleisempään. 1000-1500 € kuussa -ryhmässä 31 %, alle 1000 € kuussa -ryhmässä alle 30 %, 1501-2000 € kuussa -ryhmässä 25 %, ja yli 2000 € kuukausituloilla 14 %.	Ei eroja ryhmien välillä.	Muiden kulutusluottojen kuin pikavipin ottaminen nousee useimmissa käyttökohdekategorioissa tulotason noustessa, mutta näyttäisi kääntyvän laskuun tulotason noustessa yli 2000 €. Pikavipin käyttö näyttäisi pääasiallisesti vähenevän tulotason noustessa, käänteinen kuitenkin 501-1000 € kuukausituloluokissa lähes kaikissa käyttökohteissa.
Perhemuoto	Ei eroa ryhmien välillä.	Nautintoaineisiin käytetty kaikissa ryhmissä suhteellisesti enemmän pikavippejä kuin muita kulutusluottoja. Tämä korostuu eniten yksinhuoltajilla, joka on myös se ryhmä, jossa tähän tarkoitukseen käytetään tyypillisimmin kulutusluottoa. Yksinhuoltajia seuraavat kimppakäppäläiset (36 %), vanhempien luona asuvat (30 %), yksin asuvat (27 %) ja avioliitossa asuvat (alle 24 %).	Yksinhuoltajista 39 % ottanut kulutusluottoa tähän tarkoitukseen ja tästä pikavipin osuus on yli 2/3. 29 % avio- tai avoliitossa elävistä, joilla on lapsia ovat ottaneet kulutusluottoa tähän tarkoitukseen. Muissa ryhmissä ilmiö on marginaalinen (alle 2%).	Yksinhuoltajat lähes kaikissa kulutusluoton ottokohteissa kärjessä, ja usein heidän ottamansa luotto nimenomaan pikavippiä. Muutamissa käyttökohteissa muut lapsiperheet kakkosina.
Pääasiallinen toiminta	Kaikilla pikavipin käyttö suhteellisesti yleisempää kuin muiden kulutusluottojen ottaminen, mutta korostuu erityisen voimakkaasti työttömillä/lomautetuilla. Kulutusluoton käytön osuus tähän tarkoitukseen: työttömät/lomautetut 25 %, työmarkkinoiden marginaalissa olevat 21 % ja palkkatyöläiset sekä opiskelijat 11-10 %.	Työttömät/lomautetut ottavat kirkkaan kärkipaikan 64 % käyttöosuudella tähän tarkoitukseen. Työmarkkinoiden marginaalissa 44 % osuus ja palkkatyöläisillä sekä opiskelijoilla 25-22 % osuus. Pikavippi suhteellisesti merkittävämpi nautintoaineiden rahoitusmuoto kuin muut kulutusluotot. Pikavipin osuus korostuu eniten työttömillä.	Työmarkkinoiden marginaalissa 15 % ottanut jotain kulutusluottoa tähän tarkoitukseen, muilla ryhmillä ilmiö marginaalinen (alle 3 %).	Työttömät ja työmarkkinoiden marginaalissa olijat ovat kärjessä lähes kaikkien kulutusluoton käyttökohteiden tapauksissa. Pikavippien osuus verrattuna muihin kulutusluottoihin korostuu näissä ryhmissä; palkkatyössä olevilla taas muiden kulutusluottojen osuus monien käyttökohteiden tapauksessa.

Liite 2

Kyselylomake

Selvitys nuorten aikuisten kulutusluottojen, pikavippien ja korollisten osamaksujen käytöstä. Tämä kysely palvelee Helsingin yliopistossa ja Nuorisotutkimusverkostossa tehtävää tutkimusta, joka on Kauppa- ja teollisuusministeriön tilaama. Lisäksi aineistoa käytetään myöhemmin tutkimuksen toisen tekijän pro gradu -työhön.

Tutkimuksessa pyritään kartoittamaan nuorten (18-29-vuotiaiden) kulutusluottojen, pikavippien ja korollisen osamaksujen käyttöä. Jos olet 30 tai vanhempi, niin voit vastata silti, sillä voimme hyödyntää vastaustasi jatkotutkimuksessa. Kyselyyn vastaaminen ei vaaranna millään tavoin vastaajan anonymiteettiä, eli sinun henkilöllisyytesi ei tämän lomakkeen täyttämisen myötä tule meidän tietoomme.

Taustamuuttujat

1. Syntymävuotesi?

Vastaajilla oli valittavissa syntymävuodet 1905 ja 1994 väliltä.

2. Sukupuoli?

nainen; mies

3. Mikä on perhemuotosi?

yksin asuva (myös soluasunto); avio- tai avoliitossa, lapseton; avio- tai avoliitossa, lapsia; yksinhuoltaja; vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva; "kimppakämpässä"ystävien tai sisarusten kanssa; muu perhemuoto

4. Opiskeletko tällä hetkellä?

lukiossa; toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa; ammattikorkeakoulussa; yliopistossa; muussa koulutuksessa; en opiskele;

5. Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?

kyllä; en

6. Mikä on pääasiallinen toimintasi? Oletko…

koululainen tai opiskelija; palkkatyössä; yrittäjä tai avustava perheenjäsen yrityksessä; maanviljelijä; työtön tai lomautettu; varusmies- tai siviilipalveluksessa; harjoittelija työmarkkinatuella tai työkokeilussa; sairaus,työkyvyttömyys-, tms. eläkkeellä; äitiys- tai vanhempainvapaalla; muutoin kotityötä tekevä

7. Kuinka kuvailisit työsuhdettasi?

täysipäiväinen vakinainen; täysipäiväinen määräaikainen; osa-aikainen vakinainen; osa-aikainen määräaikainen; teen töitä satunnaisesti; en työskentele tällä hetkellä; en osaa sanoa

8. Kuinka suuri on keskimääräinen kuukausittainen tulosi ennen veroja?

500 euroa tai sen alle; 501–1 000 euroa; 1 001–1 500 euroa; 1 501–2 000 euoa; 2 001–3 000 euroa; Yli 3 000 euroa; en osaa sanoa;

9. Onko asuinalueesi?

kaupunki/taajama-alue; maaseutu

Luoton ottaminen ja sen käyttäminen

10. Onko sinulla...

opintolainaa?

kyllä; ei

asuntolainaa?

kyllä; ei

11. Oletko joskus käyttänyt tai onko sinulla tällä hetkellä

luottokorttia (mm. Visa, Mastercard, American express)?

on tällä hetkellä; on joskus ollut; ei ole ollut

pikavippiä (haettu tekstiviestillä tai nettilomakkeella, lyhyt maksuaika)?

on tällä hetkellä; on joskus ollut; ei ole ollut

muuta kuin pankin myöntämää kulutusluottoa (haettu lomakkeella, liitteenä palkka- ja/tai verotiedot)?

on tällä hetkellä; on joskus ollut; ei ole ollut

pankista haettua kulutusluottoa?

on tällä hetkellä; on joskus ollut; ei ole ollut

kaupan korollista osamaksua (ostoksen yhteydessä)?

on tällä hetkellä; on joskus ollut; ei ole ollut

kaupan, huoltoasemien tai matkatoimistojen luotollista tiliä (mm. Stockmann, luotollinen S-etukortti, Shell, Aurinkomatkat)?

on tällä hetkellä; on joskus ollut; ei ole ollut

postimyyntiyrityksen tarjoama korollinen tili?

on tällä hetkellä; on joskus ollut; ei ole ollut

12. Kuinka monta kertaa olet ottanut pikavippiä?

en kertaakaan; kerran; 2–3 kertaa; 4–5 kertaa; 6 kertaa tai useammin; en osaa sanoa;

13. Paljonko sinulla on tällä hetkellä kulutusluottoa yhteensä (ei koske asunto- tai opintolainaa)?

minulla ei ole kulutusluottoa; alle 200 euroa; 201–500 euroa; 501–1 000 euroa; 1 001–4 000 euroa; yli 4 000 euroa; en osaa arvioida

Jos sinulla ei ole koskaan ollut kulutusluottoa tai pikavippiä, niin siirry kohtaan 17!

14. Jos olet ottanut kulutusluottoa tai pikavippiä, niin mihin tarkoitukseen otit velkaa:

vuokra: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

ruoka: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

vaatteet ja jalkineet: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

opiskelu: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

auto tai muu moottoriajoneuvo: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

matkailu: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

liikennekulut: (esim. bussilippu, junalippu, bensakulut): kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

elektroniikka ja sisustaminen: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

juhliminen: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

muiden velkojen tai niiden korkojen maksaminen: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

yllättävä terveydenhoitokulu: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

vapaa-ajan harrastukset: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

matkapuhelinkulut: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

nautintoaineet (mm. alkoholi, tupakka): kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

lasten- ja kodinhoitokulu: kulutusluottoa; pikavippiä; molempia; en kumpaakaan

15. Jos olet ottanut pikavippiä, niin millaisissa olosuhteissa? Jos olet ottanut pikavippiä useampaan kertaan, niin voit rastittaa useamman vaihtoehdon.

a) Oliko silloin

aamu; päivä; ilta; yö

b) Syntyikö lainapäätös:

yksin; perheesi/elämänkumppanisi kanssa; ystäviesi kanssa; puolituttujen seurassa

16. Kuvaile halutessasi pikavipin ottoon liittynyt tilanne.

(vastauskenttä, johon sai jättää avovastauksen)

17. Minkä ikäisenä

otit ensimmäistä kertaa kulutusluottoa?

en ole koskaan hankkinut; 18–20-vuotiaana; 21–25-vuotiaana; 26–29-vuotiaana; 30-vuotiaana tai vahempana; en muista;

hankit luottokortin?

en ole koskaan hankkinut; 18–20-vuotiaana; 21–25-vuotiaana; 26–29-vuotiaana; 30-vuotiaana tai vahempana; en muista;

otit pikavipin?

en ole koskaan hankkinut; 18–20-vuotiaana; 21–25-vuotiaana; 26–29-vuotiaana; 30-vuotiaana tai vahempana; en muista;

18. Kuinka usein seuraavat väittämät pitävät paikkansa kohdallasi?

Maksan laskuni pääsääntöisesti ajallaan.

usein; melko usein; joskus; harvoin; ei koskaan

Olen ollut tilanteessa, jossa oli pakko turvautua pikavippiin tai kulutusluottoon.

usein; melko usein; joskus; harvoin; ei koskaan

Ystäväni käyttävät kulutusluottoja yms.

usein; melko usein; joskus; harvoin; ei koskaan

Käytän kulutusluottoja heräteostoksiin.

usein; melko usein; joskus; harvoin; ei koskaan

Olen vienyt tavaroita panttilainaamoon.

usein; melko usein; joskus; harvoin; ei koskaan

Olen ollut alkoholin vaikutuksen alaisena tehdessäni luotonottopäätöstä?

usein; melko usein; joskus; harvoin; ei koskaan

19. Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa?

Lyhytaikaisen pikavipin todellisten kustannusten laskeminen on vaikeaa.

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Olen ainakin kerran ajautunut taloudellisiin ongelmiin henkilökohtaisen kriisin vuoksi.

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Osamaksusopimuksista ei aina saa selkoa onko maksu korollista vai ei.

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Olen mielestäni järkevä kuluttaja; "en osta ikinä mitään turhaa".

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Viikon pikavipin korkoa ei ole mielekästä laskea vuosikoron mukaan.

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Raha ei pysy käsissäni; "kaikki mikä tulee, menee samantien"

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Hahmotan helposti lainankoron tuottamat todelliset kustannukset.

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Luottokelpoisuuden menettäminen ei pelota minua.

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Teen ostoksia hetken mielijohteesta.

täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en osaa sanoa; jokseenkin eri mieltä ; täysin eri mieltä

Taloudellinen tilanne

20. Onko sinulla maksuhäiriömerkintä?

kyllä; ei

21. Kuinka suureksi arvioit riskisi saada maksuhäiriömerkinnän asteikolla 1–5?

1 – ei riskiä; 2; 3; 4; 5 – korkea riski

22. Olen turvautunut velkaneuvonnan apuun tai etsinyt muualta apua velkaantumiseen.

kyllä; ei

HANDELS- OCH INDUSTRI-MINISTERIET

Besöksadress
Alexandersgatan 4
00170 HELSINGFORS

Postadress
PB 32
00023 STATSRÅDET

Telefon (09) 16001
Telefax (09) 1606 3666

Publikationsseriens namn och kod

HIM Finansierade undersökningar
10/2006

Författare

Risto Kaartinen
Jaana Lähteenmaa

Publiceringstid
November 2006

Uppdragsgivare
Handels- och industriministeriet

Organets tillsättningsdatum

Titel

På vilket sätt och för vilka ändamål använder unga s.k. vipplån och andra konsumtionskrediter?

Referat

Målet för utredningen var att samla information om varför och hur ungdomar och unga vuxna (18–29 år) använder s.k. vipplån och andra typer av konsumtionskredit. Med hjälp av en enkätundersökning utreddes orsakerna till varför unga tar vipplån och konsumtionskrediter, vad de använder lånen och krediterna till, sambandet mellan dessa och annan låntagning samt respondenternas ekonomiska situation, deras inställning till konsumtion samt bakgrundsfaktorer.

Undersökningen genomfördes som en enkätundersökning online i oktober 2006. Potentiella respondenter leddes till enkäten genom en länk som hade placerats på webbplatserna för tre chattjänster, två samfundstjänster och sju företag som tillhandahåller vipplån samt genom ett meddelande som publicerades på ekonomisidorna i tidningen Helsingin Sanomat. Sammanlagt 1951 personer besvararde förfrågan. Det slutliga antalet svar som bildade undersökningsmaterialet uppgick till 1610 efter det att svar från personer som inte rymdes inom åldersgränserna för målgruppen och några svar som uppenbarligen lämnats enbart på skämt hade sållats bort. Med tanke på den aktuella undersökningen följdes dessutom den aktuella debatten i media och hos myndigheterna kring temat samt studerades en tidigare undersökning med samma tema.

Analysen av materialet skedde med hjälp av SPSS-programmet: som analysmetod användes utöver rak fördelning även korstabellering. En del av analyserna inriktades på delar av materialet och utfördes som en jämförelse mellan vissa grupper dvs. unga som tagit vipplån (433), unga som lyft annan typ av konsumtionskredit (748) och unga som hade låtit bli att ta konsumtionskredit (413). Dessutom utreddes vilka faktorer som hade lett till att ungdomarna hade tagit konsumtionskredit och särskilt vipplån. Användningsandamålen för vipplånen utreddes också genom en s.k. öppen förfrågan. På denna erhölls sammanlagt 179 svar.

De viktigaste undersökningsresultaten visar att det finns ett klart samband mellan vissa bakgrundsfaktorer och tagande av konsumtionskrediter respektive vipplån och användningsandamålen för vipplånen samt de förhållanden och situationer i vilka vipplån tas. Konsumtionskrediter används i samtliga inkomstgrupper och av personer i olika arbetsmarknadspositioner. Arbetslösa, ensamförsörjare och låginkomsttagare använder vipplån i större utsträckning än övriga grupper. Bland användningsändamålen är njutningsmedel (alkohol, tobak etc.) och festande det mest typiska användningsändamålet hos alla social- och inkomstgrupper och typer av familj. När det gäller de sämre ställda är det näst viktigaste användningsändamålet mat och därefter kommer återbetalning av andra skulder eller betalning skuldräntor. Vipplån används med andra ord i sådana livssituationer som karakteriseras av basförnödenheternas knapphet. Vipplån tas endast sällan nattetid eller i närvaro av bekanta, ännu mera sällan i närvaro av halvbekanta. Däremot är det rätt vanligt att vipplån tas när man är berusad. Ca en tredjedel av dem som tagit vipplån erkänner att de åtminstone någon gång varit berusade när de beslutat sig för att ta lån.

Kontaktperson på HIM: Marknadsavdelningen/Ulla Karhu, tfn (09) 1606 3547

Nyckelord
Vipplån, konsumtionskrediter

ISSN
1459-9384

ISBN
952-489-075-5

Sidoantal
65

Språk
Finska

Pris
15 €

Utgivare
Handels- och industriministeriet

Förläggare
Edita Publishing Ab

MINISTRY OF TRADE AND INDUSTRY

Aleksanterinkatu 4
FIN-00170 Helsinki
FINLAND

P.O. Box 32
FIN-00023 GOVERNMENT
Helsinki FINLAND

Tel. +358 9 16001
Telefax +358 9 1606 3666

Series title and number of the publication
MTI Financed studies
10/2006

Authors
Risto Kaartinen
Jaana Lähteenmaa

Date
November 2006

Commissioned by
Ministry of Trade and Industry

Date of appointment

Title
For what purposes and how do young people use cash advances and consumer credit?

Abstract

The purpose of this study was to collect data on how teenagers and young adults (18–29 years of age) use cash advances and other consumer credit services. Reasons for taking out consumer credit, the purposes for which the credit is used, links between consumer credit and the respondents' financial situations, attitudes towards consumerism and background factors were studied.

The survey was conducted in October 2006. The respondents were asked to complete an online questionnaire, having been directed to the page through 3 Web discussion forums, 2 community services, a link placed on seven cash advance company websites and a notice in the Helsingin Sanomat Business section. A total of 1,951 respondents filled in the questionnaire. After responses that fell outside the survey's target group and a few bogus responses were screened out, 1,610 responses were included. Current discussions in the media and by the authorities, as well as relevant previous studies, were also examined.

The data was analysed with an SPSS programme, using cross-tabling and direct distribution. Data from different sections was compared: those who had taken a cash advance (433), those who had used other types of consumer credit (748) and those who had not taken out consumer credit (413). Factors leading to and linked with taking out consumer credit, particularly cash advances, were examined. Open-ended questions were used to collect data on the end use of cash advances, producing a total of 179 responses.

The main findings revealed a clear connection between certain factors in the respondent's background and taking out consumer credit or cash advances, and the purposes and conditions with respect to which cash advances were used. While consumer credit is used by people in all income brackets and positions in the labour market, unemployed single parents and people in low income brackets take out more cash advances than others. Typical uses in all social and income groups and families included buying alcohol, cigarettes etc and partying. The second-most common use in the low income bracket was to buy food and the third was to repay credit or interest. Cash advances are clearly used where basic needs are not being met. They are rarely taken out at night or in the company of friends but often under the influence of alcohol. Around a third of cash advance users said they had been intoxicated at least in some cases.

MTI contacts: Trade Department/Ulla Karhu, tel. +358 (9) 1606 3547

Key words
Cash advances, consumer credit

ISSN
1459-9384

ISBN
952-489-075-5

Pages
65

Language
Finnish

Price
15 €

Published by
Ministry of Trade and Industry

Sold by
Edita Publishing Ltd

Edelliset sarjassa ilmestyneet julkaisut

1/2006 Terveydenhuollon tilaaja-tuottaja-malli
2/2006 Tilintarkastusvelvollisuuden uudistamisen taloudelliset vaikutukset
3/2006 Asuntokaupan kuntotarkastus ja kehittämistarpeet kuluttajan näkökulmasta
4/2006 Suomi liike-elämän palvelujen kansainvälistymisessä ja keskittymisessä; Innovaatiopalvelujen kansainvälistyminen ja alueellistuminen -tutkimushankkeen tilastoraportti
5/2006 Lainsäädännön kilpailuvaikutusten arviointi
6/2006 Toimialaraporttien laatu- ja hyödynnettävyystutkimus
7/2006 Puolivalmiista valmiiseen kotiin – uudet asunnot Venäjällä
8/2006 Kontakteja kansainvälistymiseen – kohdemaana Kiina
9/2006 Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset – matkailun alueellinen tilinpito

KTM | PL 32
00023 Valtioneuvosto
Aleksanterinkatu 4, Helsinki
www.ktm.fi

Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja?

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa nuorten ja nuorten aikuisten (18–29-vuotiaat) ns. pikavippien ja muiden kulutusluottojen käytöstä. Kyselytutkimuksella selvitettiin pikavippien ja muiden kulutusluottojen käytön syitä, kohteita, niiden yhteyttä muuhun lainanottoon ja vastaajan taloudelliseen tilanteeseen, vastaajien kulutusasenteisiin ja taustatekijöihin.

ISSN 1459-9384
ISBN 952-489-075-5
ISSN 1796-0029 (nettiversio pdf)
ISBN 952-489-076-3 (nettiversio pdf)

EDITA PUBLISHING OY
PL 800, 00043 EDITA
vaihde 020 450 00
ASIAKASPALVELU
puhelin 020 450 05
faksi 020 450 2380
EDITA-KIRJAKAUPAT
HELSINGISSÄ
Annankatu 44
puhelin 020 450 2566